

ԱՐԶԱԳՎՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Nov/Déc. 2012

N° 183

Bimestriel bilingue publié à Genève

CASE POSTALE 153 - 1211 PETIT-SAICONNEX 19 - GENEVE/SUISSE

CCP: IBAN CH07 0900 0000 1201 7302 9

Բովանդակություն

էջ 4

- Վարագայ վանքի ճակատագիրը ...
- Վարագավանքը որպես հոգեւոր-մշակութային կենտրոն

էջ 5

- Հայ ճարտարապետի կառուցած փոստատունը թուրքերը կը վերածեն հիպոստոնի

էջ 8

- Յ. Դիլաչարը Աթաթուրքի մօտ երգեց Չորակար Անդրանիկի երգը

Յանկուած

- Լոյս է տեսել Վ. Խաչատրեանի և Յ. Մելիքեանի ծայնասկառառակը
- Լոյս տեսած է «Աստղագիտութիւն դպրոցների համար» խտասկառառակը
- Ծառերի պաշտամունքը Հայաստանի մէջ

էջ 9

- Լալօ եւ պատերազմ

Sommaire

p. 3

- Les Arméniens de Munich font entendre leur voix

p. 6

- «Le crépuscule des fourmis» de Z. Bibérian - «Le septième chant» d'A. Garabedian

- Et dire que nous y avons cru

p. 7

- Parlement de la Jeunesse Emmen

p. 8

- Félicitations à notre championne

Supplément

- Diplomatie parlementaire

- Nouvelle provocation négationniste

p. 9

- Ch. Duke ne mettra pas les pieds à Bakou

- Le Turc face au génocide

p. 10

- Le Patriarch de Jérusalem n'est plus

p. 11

- Un beau concert et un bel hommage

- Festival de piano, septembre 2012

p. 15

- Ecole Topalian

p. 16

- Union Arménienne de Suisse

L'assassin de Gourgen Margaryan élevé au rang de héros national en Azerbaïdjan

La nouvelle est tombée le 31 août dernier comme un couperet: le gouvernement hongrois a extradé Ramil Safarov à Bakou, où celui-ci a été immédiatement gracié et remis en liberté par Ilham Aliev. Suite à sa réintégration dans l'armée azerbaïdjanaise, Safarov a été promu au rang de major et s'est vu offrir une maison et une voiture et a obtenu le paiement de son salaire pour les huit dernières années, passées en Hongrie.

Les images de sa glorification et son accueil en héros national dans son pays d'origine ont choqué et profondément marqué les Arméniens à travers le monde. En 2006, cet officier azerbaïdjanais avait été condamné à perpétuité par la justice hongroise, dont une peine incompressible de 30 ans, pour avoir décapité, à coups de hache, le 19 février 2004, un officier arménien, Gourgen Margaryan (photo ci-dessus), suivant comme lui des cours d'anglais à Budapest dans le cadre du programme «Partenariat pour la paix» de l'OTAN. Safarov avait expliqué que le meurtre sauvage de Margaryan était un acte de «vengeance» contre l'Arménie et que sa «seule motivation» pour s'être engagé dans l'armée azérie était de se «battre contre des Arméniens et d'en tuer autant que possible au combat».

Suite à une session extraordinaire du Parlement, le Président Serge Sargsyan a annoncé la suspension des relations diplomatiques avec la Hongrie devant les Ambassadeurs des pays de l'ONU accrédités en Arménie et les dirigeants d'organisations internationales convoqués à cet effet. «Cela s'est produit parce que le Gouvernement hongrois, a conclu un marché avec l'Azerbaïdjan. Nous avons suivi de près tous les développements de l'affaire relative à ce criminel. Il en a été discuté lors de chaque rencontre avec le Président de la République, le Président du Parlement, le ministre des Affaires étrangères et l'Ambassadeur de la Hongrie, et on nous a assuré à plusieurs reprises qu'un transfèrement du criminel en Azerbaïdjan était exclu. Nous avons reçu cette même réponse à nos demandes lors de nos contacts il y a encore quelques jours avec les représentants du ministère hongrois des Affaires étrangères et du >>>

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

L'assassin de Gourgen Margaryan élevé au rang de héros national en Azerbaïdjan (suite)

»»» *Parlement. Mais en raison d'évolutions des plus perfides, le meurtrier a été remis à Bakou et retrouvé de suite la liberté. Par leurs actions conjointes, les autorités de la Hongrie et de l'Azerbaïdjan ont ouvert la porte à la répétition de tels crimes. Par cette décision, ils véhiculent un message clair aux assassins; ceux-ci savent désormais qu'un meurtre pour motifs ethniques ou religieux peut rester impuni. Je ne peux le tolérer. La République d'Arménie ne peut le tolérer. Le peuple arménien ne le pardonnera jamais.»* a déclaré le chef de l'Etat arménien.

Le gouvernement hongrois, quant à lui, a convoqué l'ambassadeur d'Azerbaïdjan pour protester contre la grâce «inacceptable» accordée au prisonnier en dépit d'assurances donnée par Bakou à Budapest selon lesquelles l'officier purgerait sa peine.

L'affaire a provoqué une série de réactions sur le plan international que les autorités arméniennes ont qualifiées de trop indulgentes envers les actions de l'Azerbaïdjan. En effet, le Président américain Barack Obama et le Secrétaire général de l'ONU Ban Ki-moon ont fait part de leur «préoccupation» par cette grâce présidentielle, tout comme la Maison blanche, le Département d'Etat américain, le Haut-commissariat des droits de l'Homme de l'ONU et, entre autres, les trois co-présidents français, américain et russe du Groupe de Minsk en charge, dans le cadre de l'OSCE, de la recherche d'un règlement négocié du conflit du Haut-Karabagh. Tout en s'inquiétant de la libération de l'assassin, ils ont appelé l'Arménie et l'Azerbaïdjan à faire preuve de retenue afin d'éviter une escalade de la situation, dans une tentative d'assimiler les parties arménienne et azerbaïdjanaise dans cette affaire. D'autre part, le Parlement européen a voté une résolution d'urgence qui condamne l'accueil triomphal fait par les autorités de Bakou à Ramil Safarov.

La nouvelle de la remise en liberté de l'assassin de Gourgen Margaryan a naturellement suscité une vive émotion en Arménie et au sein des communautés arméniennes de la diaspora, donnant lieu à une vague de manifestations devant les ambassades de Hongrie dans différentes villes à travers le monde.

Le 8 septembre, l'Association Suisse-Arménie (ASA) et la communauté arménienne de Suisse ont organisé une manifestation à Berne contre la décision du gouvernement hongrois d'extrader Ramil Safarov. Une délégation de représentants de la communauté, accompagnée par le Conseiller national Ueli Leuenberger, co-président du Groupe parlementaire Suisse-Arménie, a présenté une lettre de protestation à l'ambassade hongroise de Berne, exhortant le gouvernement de Budapest à reconnaître publiquement son erreur, à condamner la grâce accordée à Safarov par le président Aliiev et à rappeler son ambassadeur de Bakou.

Manifestation à Berne le 08.09.2012 (photo Centre Arménien)

Dans son communiqué de presse du 9 septembre, l'ASA a fait part de sa conviction «qu'il est dans l'intérêt de la Suisse de condamner cette violation de la justice internationale et d'exiger du président Aliiev qu'il honore l'engagement du gouvernement azéri de respecter les normes du Conseil de l'Europe» et que «sans une prise de position claire sur cette affaire, la Suisse porte atteinte à sa propre crédibilité pour de futurs services de médiation.»

Le 17 septembre, à l'heure des questions de la séance du Conseil national, en réponse à l'interpellation du Conseiller national Ueli Leuenberger (Verts/GE), co-président du Groupe parlementaire Suisse-Arménie, le Conseiller fédéral Didier Burkhalter a indiqué avoir abordé l'affaire Safarov avec le ministre des Affaires étrangères hongrois Janos Martonyi le 3 septembre lors du passage de ce dernier à Berne, et avoir proposé l'aide de la Suisse «pour faciliter la compréhension entre la Hongrie et l'Arménie, pour autant que les parties impliquées le souhaitent». Il a ajouté que la question de l'extradition de Safarov serait abordée avec l'ambassadeur de l'Azerbaïdjan lors d'une rencontre prévue le 19 septembre et que l'occasion serait saisie pour «lui rappeler les obligations communes des Etats membres de l'OSCE et du Conseil de l'Europe.» Quant à la question de savoir pourquoi la Suisse ne prendrait-elle pas une position claire publiquement, M. Burkhalter a fait remarquer que lorsque la Suisse offre ses bons offices, «il y a absolument nécessité de ne pas faire de déclaration publique pour ne pas mettre en danger les efforts.»

Par cet acte, l'Azerbaïdjan a démontré une nouvelle fois qu'il constitue une menace à la sécurité des Arméniens et que le retour de l'Artsakh sous sa juridiction, quel que soit le degré de son statut d'autonomie, conduirait à l'extermination pure et simple de sa population. Nul ne peut exiger des populations arméniennes qu'elles vivent sous la coupe d'un Etat, où le meurtre d'Arméniens est non seulement encouragé mais également récompensé au plus haut niveau, valant à son auteur le traitement d'un héros national.

Les Arméniens de Munich font entendre leur voix

par Sevan Pearson

Samedi 8 septembre 2012, midi. A l'instar de nombre de leurs compatriotes dans d'autres villes d'Europe, les Arméniens de Munich font entendre leur voix suite au scandale de l'affaire Safarov. Une septantaine de personnes sont réunies devant le consulat de Hongrie dans la capitale bavaroise. Aux nombreux drapeaux arméniens s'ajoutent des pancartes telles que «Orban vend la Hongrie pour 3 milliards de dollars» ou encore «Une hache et un Arménien qui dort suffisent à produire un héros national en Azerbaïdjan». Les manifestants scandent «Schande» (honte, en allemand) avant de faire silence pour écouter la lecture d'une lettre rédigée par Arpine Maniero au nom de la communauté arménienne locale.

Le texte commence par évoquer le caractère exemplaire de la Justice hongroise ayant condamné l'assassin Safarov à la perpétuité en 2006, malgré les pressions de l'Azerbaïdjan. Bakou avait alors essayé d'obtenir son transfèrement, mais sans succès. La raison principale invoquée à l'époque par les autorités hongroises était le risque élevé que l'assassin ne soit remis en liberté s'il retournait dans son pays d'origine... La récente décision de Budapest est dès lors d'autant plus incompréhensible, écrit Arpine Maniero. Plus loin, la lettre souligne le scandale que constitue la glorification de l'assassin et de son acte abject par le pouvoir de Bakou en rappelant les mots du Président du Parlement azerbaïdjanais en 2005. Celui-ci, par ailleurs totalement indifférent au sort de la victime, Gourgen Margaryan, estimait en effet qu'avec ce meurtre, il y avait un Arménien de moins, et que les Azéris devraient poursuivre dans cette voie. Il semble dès lors surprenant que le gouvernement hongrois n'ait pas tenu compte de tels propos avant de décider du transfèrement. En outre, le fait que l'Azerbaïdjan

rachète les dettes hongroises à hauteur de trois milliards de dollars ne semble pas dû au hasard et même intimement lié à l'affaire Safarov. Arpine Maniero note encore que la décision de transfèrement est éminemment politique et surtout illégale, étant donné qu'aucun tribunal n'a pris cette décision, ce que prévoit pourtant la Convention de Strasbourg. La lettre conclut par des demandes très concrètes, à savoir:

- d'émettre un mandat d'arrêt international contre Safarov;
- de mettre le gouvernement hongrois devant ses responsabilités suite à la libération de l'assassin condamné;
- de demander que l'Azerbaïdjan rende des comptes quant à sa politique de haine et de glorification du meurtrier;
- de prendre les mesures nécessaires pour la résolution pacifique du conflit du Haut-Karabagh dans le respect du principe de l'autodétermination des peuples;
- d'obtenir des excuses officielles du gouvernement hongrois auprès de la famille de Gourgen Margaryan et de toute la nation arménienne.

La lettre est remise au consul de Hongrie, Tamás Mydló, qui, faut-il le relever, vient à la rencontre de l'auteur du texte pour s'entretenir avec elle. Arpine Maniero lui rappelle alors que cette manifestation n'est pas dirigée contre le peuple hongrois mais contre la décision scandaleuse des autorités de Budapest. Réitérant la position officielle de l'Etat hongrois, le consul souligne la bonne foi de son gouvernement qui se serait fié aux déclarations azéris assurant que Safarov continuerait à purger sa peine dans son pays. Par ailleurs, la Hongrie fera tout sur le plan diplomatique pour trouver une solution, assure encore Tamás Mydló. Les choses ne semblent cependant pas évoluer dans le bon sens, suite aux récentes déclarations du gouvernement hongrois. Les autorités de Budapest regrettent en effet que l'Arménie ait rompu les relations diplomatiques et invitent Erevan à faire marche arrière, tout en indiquant que la "suspension des relations diplomatiques pourrait avoir de graves conséquences qui ne serviraient pas les intérêts de l'Arménie" (www.armenews.com, 11.09.2012). Affaire à suivre, donc, mais il est certain que les Arméniens n'en resteront pas là. Reste à espérer que cette fois, leur voix sera entendue.

(Munich)

DJEVA

INDUSTRIE DE PIERRES SCIENTIFIQUES
HRAND DJEVAHIRDJIAN S.A.
CH - 1870 MONTHÉY
VALAIS-SUISSE

IP Inter Protection
Technology

CLC-SYSTEM®

Nettoyage mécanique et protection
interne des conduites contre la
corrosion ultérieure

Rouben OHANESSIAN Directeur
www.interprotection.ch

Rouillé

Sablé

Protégé

Tél. 021 731 17 21
info@interprotection.ch

ՎԱՐԱԳԱՅ ՎԱՆՔԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ ԱԼԵԿՍԵՆԷ Է ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ

Դիանա Դանիելյան

Ո՛վ կը դառնայ վանքի նոր տերը

Վանի 7 եկեղեցիներ գիւղում գտնուող Վարագայ վանքը վերջին ամիսներին դարձել է Թուրքիայի հայ համայնքի այեկոծումների պատճառ:

Գիւղը եւ, բնականաբար, Վարագայ վանքը միւս եկեղեցիների հետ պատկանում է Ալթայլըների գերդաստանին եւ ժառանգաբար անցել է Ֆաթիհ Ալթայլըին՝ Ստամբուլում գործող Haber turq լրատուական գործակալության տնօրէնին: Վանի քաղաքապետարանը որոշել է վերանորոգել Վարագայ վանքը, բայց արխիւները քրքրելով յանկարծակի յայտնաբերել է, որ այն օրինական տեր ունի:

Քաղաքապետարանը, սակայն, Ֆաթիհ Ալթայլըին չի տեղեկացրել վանքի վերանորոգման իր ծրագրի մասին, իրողութիւն, որ վերջինիս համար լուրջ անախորժութիւնների պատճառ է դարձել:

Երբ «Թարաֆ»-ն առաջին անգամ լրատուութիւն հրապարակեց, թէ հայոց եկեղեցիներն ու Վարագայ վանքը պատկանում են Ֆաթիհ Ալթայլըին, հենց յաջորդ օրը «Սոցիալիստ բանուորների յեղափոխական կուսակցութեան» անդամները Ֆաթիհ Ալթայլըի լրատուական գործակալութեան դիմաց մեծ ցոյց կազմակերպեցին, որին մասնակցում էին նաեւ հայ ակտիւիստները: Տուցարարները պահանջում էին հայկական եկեղեցիները վերադարձնել հայերին: Ալթայլը նաեւ էլեկտրոնային փոստով հափուրաւոր նամակներ ստացաւ, որոնցով նրանից պահանջում էին «նորից չարիւնտել հին վերքերը» եւ եկեղեցի յանձնել հայերին:

Բանից անտեղեակ Ֆաթիհ Ալթայլըն անակնկալի է գալիս՝ իրեն յանցագործի դերում զգալով: Նա անմիջապէս յայտարարութիւն է հրապարակում, որ պատրաստ է առանց որեւէ ակնկալիքի եւ մեծ սիրով եկեղեցիները յանձնել որեւէ մէկին, ով կամենում է տնօրինել դրանք: Եկեղեցիներն ու Վարագայ վանքը կարող են դառնալ կամ Հայոց պատրիարքարանի, կամ մշակոյթի նախարարութեան սեփականութիւնը: Այդուհանդերձ, Հայոց պատրիարքարանը, ըստ թուրքական օրէնքի, իրաւասու չէ դառնալու եկեղեցու սեփականատէրը, եւ դա հնարաւոր է միայն պետական յատուկ միջամտութեամբ:

«Ակօս»-ի համաձայն, Վարագայ վանքը անցած տարուայ երկրաշարժից յետոյ մի փոքր նորոգուել է, բայց կարիք ունի հիմնանորոգման: Թերթը մտաւախութիւն է յայտնում, որ Վարագայ վանքը, մշակոյթի նախարարութեան տնօրինութեանը յանձնուելու դէպքում, կարող է արժանանալ Աղթամարի Սուրբ Խաչ եկեղեցու ճակատագրին եւ թանգարանի վերածուել: Այդպիսի հաւանականութիւնը կանխելու համար եկեղեցու վերանորոգման ծրագրին պէտք է մասնակից դարձնել ե՛ւ գիւղի բնակչութեանը, ե՛ւ Հայոց պատրիարքարանին, ե՛ւ հայ համայնքին ու մշակոյթի նախարարութեանը:

Թուրքիայում յայտնի հրատարակիչ Օսման Քեօքերը նոյնպէս շեշտում է, որ բոլորին պէտք է ներգրաւել խնդրի լուծմանը եւ «մի ժամանակ Վանի եւ շրջա-

կայքի վրայ լոյս սփռող Վարագայ վանքը կարող է վերագտնել իր արժանի յարգն ու փառքը»: Ըստ յայտնի հրատարակչի, վանքը հայերին վերադարձնելը ամենամեծ բարոյական փոխհատուցումը կը լինի նրանց, եւ պէտք է դա անել, բանի դեռ չէնքը շարքից դուրս չի եկել: Ի դէպ, մշակոյթի նախարարութիւնն արդէն վաւերացրել է վանքի նորոգման համար անհրաժեշտ ֆինանսական բիւջէն:

Ֆաթիհ Ալթայլը, որ, երեւում է, առանձնապէս հետաքրքրութիւն չի ցուցաբերում պապենական ունեցուածքի հանդէպ, «Ակօս»-ին տեղեկացրել է, որ Վարագայ վանքը վերջին անգամ նորոգուել է 1960 թուականին իր հօր կողմից:

ԱԶԳ

Վարագավանքը որպէս Վասպուրականի հոգևոր-մշակութային կենտրոն (յապաւումներով)

Նարեկ Աշուղաթոյեան

Վարագավանքը գտնուում է Վան քաղաքից հարաւարեւելք՝ Վարագ լեռան արևմտան լանջին: Այն եղել է Նշանաւոր կրօնական, կրթամշակութային կենտրոն: Ըստ աւանդութեան՝ ս. Զոհիփսիմէն իր մօտ ուներ Քրիստոսի խաչափայտից մի մասունք:

Դիոկղետիանոս կայսեր հալածանքներից խուսափելով՝ Զոհիփսիմեանց կոյսերն ապաստանում են Հայաստանում և մինչ Վաղարշապատ ուղևորուելը՝ իջևանում Վարագայ լեռան մօտ՝ այնտեղ թաքցնելով սուրբ մասունքը: 7-րդ դ. Թողիկ անունով մի ճգնաւոր իր աշակերտ Զովելի հետ գնում է Վարագայլեռ, և մարդասերն Աստուած մի լուսէ տեսիլքով նրան է յայտնում մասունքի տեղը: Դրանից յետոյ կաթողիկոս Ներսէս 3-րդ Տայեցին լեռան վրայ կառուցում է Ս. Նշան եկեղեցին և հաստատում Վարագայ Ս. Խաչի տօնը: Հետագայում վանքի կառոյցների թիւն աւելանում է. վանքից փոքր ինչ բարձր կայ մի քարայր, ուր, ըստ աւանդութեան, ճգնել են Թողիկը և նրա աշակերտ Զովելը: Վարագավանքը հայերի, յատկապէս՝ վանեցիների համար եղել է Նշանաւոր ուխտավայր, և վանքի տօնի օրը համարուել է փետրուարի 28-ը: Վարագավանքը եղել է եպիսկոպոսանիստ. Նշանաւոր է յատկապէս Անանիա եպիսկոպոսը (հետագայում՝ Անանիա Ա Սոկացի Ամենայն հայոց կաթողիկոս (946-968):

>>>

Վարագավանքը որպես Վասպուրականի հոգևոր-մշակութային կենտրոն

Վարագավանքը՝ նախքան 1915թ.

»»» Վանքը ծանր պատմություն է ունեցել. այն բազմիցս կողոպտուել է, ավերուել: 870 թ. արաբները գրաւել են Վարագայ վանքը, սակայն շատ չանցած՝ իշխան Աշոտ Արծրունին ազատագրել է այն: 10-րդ դ. սկզբին վանքը ծաղկում է ապրում. սկիզբ է առնում գրչական, շինարարական գործունեություն:

Ժամանակ առ ժամանակ ս. խաչափայտի մասուկը տարուել է այլ վայրեր՝ թշնամիներից պահելու համար: 1021 թ.՝ Վասպուրականը Բիւզանդիային բռնակցուելուց յետոյ, Սենեքերիմ-Յովհաննես արքան Վարագայ սուրբ խաչը տարել է Սեբաստիա, որտեղ նրա որդի Ատոմը 1022 թ. հիմնել է Ս. Նշան վանքը: 1025 թ., երբ վախճանուում է Սենեքերիմ-Յովհաննեսը, նրա որդին աճիւնը Սեբաստիայից տեղափոխում է Վարագայ վանք՝ միաժամանակ վանքին վերադարձնելով Վարագայ սուրբ խաչը: Սակայն 1237 թ. Վարագավանքի վանահայր Դուկասը, թշնամիների ասպատակությունից խուսափելով, Վարագայ սուրբ խաչը տանում է Նոր Բերդի Կիւրիկեան իշխանութեան Անապատ վանքը, որը վերանուանում է Նոր Վարագավանք: 14-րդ դ. վանքը ենթարկուել է թաթար-մոնղոլների ասպատակությունների: 16-17-րդ դ. վանքը տուժել է պարսիկների հալածանքներից, հետագայ դարերում թուրքերի:

1857 թ. այստեղ իր գործունեությունն է սկսել նշանաւոր Խրիմեան Հայրիկը՝ իբրև վանահայր, որի մեծ ջանքերով վանքը հանուել է Վանի առաջնորդների իրաւասութիւնից, ազատուել իշխանութիւնների շահատակութիւնից և դարձել անկախ: Խրիմեան Հայրիկը բացել է տպարան և շարունակել «Արծուի Վասպուրական» շաբաթաթերթի հրատարակութիւնը, հիմնել է ժառանգաւորաց դպրոց, որտեղ դասաւանդել են եւրոպական կրթութիւն ստացած ուսուցիչներ: Այս դպրոցում ժամանակին ուսուցիչ է եղել հայ մեծանուն գրող Բաճֆին:

Վանքում զարգացել են գրչագրութիւնը, մանրանկարչութիւնը, մատենագրութիւնը, տաղասացութիւնը ևն: Վարագավանքն ունեցել է բաւականին մեծ

Հայ ճարտարապետի կառուցած փոստատունը թուրքերը կը վերածեն հիւրանոցի

Ներկայիս Թուրքիայի հարաւարևելեան Մարդին նահանգում հայ ճարտարապետի կառուցած շէնքը կը վերածուի հիւրանոցի, փոխանցում է թուրքական «Ձիհան» գործակալութիւնը:

Մարդինի փոստատունը համարում է իր տեսակի մէջ գեղեցկագոյններից մէկն ամբողջ աշխարհում: Այն 2011 թուականին կազմուած Աշխարհի ամենագեղեցիկ փոստատների ցուցակում զբաղեցրել է եօթերորդ հորիզոնականը:

Շէնքը 1890 թուականին կառուցել է հայ ճարտարապետ Սարգիս Լոլէն: 125-ամեայ շէնքը գործել է տարբեր նշանակութեամբ, սակայն առաւել յայտնի է որպէս փոստատուն:

Ներկայում 122 տարուայ պատմութիւն ունեցող շէնքում վերականգնման աշխատանքներ են ընթանում: Վերականգնումից յետոյ այն վերածուելու է բարձրակարգ հիւրանոցի:

haynews.am

գրչատուն, որտեղ ընդօրինակուել և պահուել են բաւականին մեծ թուով ձեռագրեր: Ցաւօք, հայ մշակոյթի այդ գոհարներից շատ քչերն են մեզ հասել:

1869 թ. Վարագայ վանքը կողոպտուել է, վարժարանի ուսուցիչների և աշակերտների մեծ մասը սպանուել, բազում մատենաներ այրուել են: Վարագավանքի մասին վերջին տեղեկութիւնը պատկանում է Յովհաննես վրդ. Հիւսեանի գրչին: 1915 թ. լինելով Վարագավանքում՝ նա գրում է, որ այն Լիմ անապատի պէս կիսաւեր և թալանուած վիճակում էր: Սակայն թշնամու աչքից վրիպել էր մի պահարան՝ 345 ձեռագրերով: Այսօր նրանք պահուում են Մաշտոցի անուան Մատենադարանում և պատմում Վարագայ վանքի երբեմնի փառահեղ պատմութիւնը:

1915 թ. թուրքերի կողմից իրականացուած բարբարոսութիւններն իրենց ազդեցութիւնը թողեցին այս փոքրիկ, բայց մեծ օջախի ճակատագրի վրայ: Վարագայ վանքը մինչև վերջ պայքարել է թշնամու դէմ. եղեռնի ժամանակ այստեղ փակել են մի խումբ խիզախ վանեցիների և այրել:

Եղեռնից յետոյ Վարագավանքը լքուել է: Այսօր վանքը, թեև ավերակ, բայց ներշնչում է ցանկացած ուխտաւորի:

«Լուսամուտ»

ARTICLES DE FETES

Costumes & accessoires de déguisement
Guirlandes, ballons & cotillons
Farces & attrapes
Drapeaux

depuis 1928

13, Rue de la Rôtisserie - 1204 Genève
022 311 87 08 - www.lagaite.ch

La Gaîté

Vient de paraître

**«Le crépuscule des fourmis»
de Zavèn Bibérian**

1ère édition française : traduction d'Hervé Georgelin
Editeur : Métis Presses

Le roman de Zavèn Bibérian est un hapax dans la littérature arménienne occidentale. Il s'agit d'un roman inscrit dans la réalité turque, mais aussi dans l'individualisme désabusé et désorienté d'une génération qui doit supporter un présent qui voit s'effriter des valeurs 'arméniennes', généralement portées aux nues et décla-

rées essentielles, mais aussi porter un passé, celui du génocide, qui ne lui parle pas.

Le roman de Bibérian nous emmène dans une Istanbul des années 1940-50 qui a conservé une structure de population issue de l'expérience impériale de par la diversité de ses groupes religieux et linguistiques hérités de la Constantinople ottomane. C'est dans ce cadre qu'il campe les tribulations de son héros si peu héroïque, Bared, jeune arménien. De retour du service militaire, durant la Seconde Guerre mondiale, Bared retrouve après plusieurs années d'absence sa ville et les membres de sa famille, qui, en raison des restrictions, se retrouve dans une quasi misère.

Plus rien ne lui évoque alors le temps heureux de son enfance ou les promesses de sa première jeunesse. Commence alors le dur apprentissage de la vie adulte, qui voit l'une après l'autre les valeurs qui avaient fondé sa vie se désagréger comme autant d'illusions dans une nausée existentielle égarante. Balançant entre le collectif et l'individuel, ce roman arménien montre une grande synchronie réflexive avec la vie culturelle occidentale, dont Bibérian était proche par son éducation en partie française. L'anti-héros, parfois sympathique, propose un contre-discours nationaliste arménien dont un lecteur, intéressé par le Proche-Orient, ne peut que s'étonner et se réjouir.

Né à Istanbul en 1921, Zavèn Bibérian a collaboré avec différentes revues engagées où il a publié notamment «Al gi pavé» («Maintenant, ça suffit!») qui dénonçait les décisions et les publications anti-arméniennes, article pour lequel il fut emprisonné et inculpé. Il quitta la Turquie en 1949 pour aller travailler à Beyrouth où les conditions de vie furent si difficiles qu'il rentra à Istanbul en 1953. Dans les conditions défavorables au maintien d'une vie culturelle arménienne en Turquie, son rôle de journaliste fut déterminant pour maintenir et vivifier une haute culture écrite en arménien. À sa carrière de publiciste, Bibérian conjuga une activité littéraire. Il publia plusieurs romans : *L'effronté* en 1959, *La mer* en 1961, *Les amoureux désargentés* en 1962 et *Le crépuscule des fourmis* en 1984. Il meurt prématurément à l'âge de 63 ans.

Vient de paraître

**«Le septième chant»
d'Alexandre Garabédian**

Editions Pierre Philippe
Thriller historique

Paris, 1875. Jeune étudiant anglais vivant dans la capitale, Achille Farmer est retrouvé pieds et mains liés, le crâne fracassé, devant le Panthéon. Transporté et soigné à l'hôpital Edouard Leman, il en ressort quelques mois plus tard, amnésique et sans la moindre explication sur les motifs de son agression : l'enquête de police n'a rien donné et l'inspecteur en charge n'entend pas investiguer plus avant. Achille Farmer décide alors de mener sa propre enquête à partir d'une lettre sans signature retrouvée chez lui, mais dont il ignore qu'elle est la pierre angulaire de son existence bouleversée et désormais menacée. Et tandis qu'il interroge la rue, parcourant la ville à la recherche du moindre lieu ou de la moindre information qui pourrait raviver en lui quelque souvenir, il constate qu'une véritable machination se met en place contre lui. Un libraire renommé et passionné le met momentanément à l'abri du danger et lui fait une révélation surprenante : Farmer aurait été l'ami d'un comte disparu, auteur d'un septième chant très convoité...

Alexandre GARABEDIAN, jeune auteur de 36 ans, diplômé de l'Ecole Supérieure des Sciences Economiques et Commerciales (ESSEC), a débuté dans le secteur bancaire à Madrid puis à Milan avant de se consacrer au journalisme dans la presse financière. Depuis 2007, Alexandre Garabédian est rédacteur en chef d'un quotidien spécialisé dans l'économie et la finance à Paris. Il se consacre également à des chroniques occasionnelles sur BFM Radio.

ET DIRE QUE NOUS Y AVONS CRU...

Si un jour – miracle cosmique –
quelqu'un parvenant ici-bas
nous demandait:

«qu'avez-vous fait?
qu'avez-vous donc produit?»
ou bien encore:

«qu'est-ce que le globe terrestre
a fait sortir de ses entrailles?»

que pourrions-nous répondre
sinon: «il paraît que nous fûmes
des hommes
nous n'y sommes pour rien
nous avons vu le jour
c'est tout
-et vous?»

Slavig CHILOYAN
(1940-1975)

Traduit par Vahé Godel, ce poème est tiré de // *paraît que nous fûmes des hommes*, Ed. «Naïri», Erevan, 1992. Préfacé par Alexandre Topchian, ce livre (294p.) réunit l'ensemble des œuvres du poète: poèmes, traductions d'œuvres de Boris Vian, Jacques Brel et ... Jean Racine ! fragments de récits.

Parlement de la Jeunesse Emmen en Arménie

Du 10 au 17 août 2012, une délégation du Parlement de la Jeunesse Emmen a effectué un voyage en Arménie pour un rassemblement de jeunes sur le thème du «journalisme civique - le mythe, la réalité et l'inconnu». Dans des différents ateliers, des présentations et des visites, un total de 28 jeunes ont analysé la situation des médias dans le Sud Caucase.

En plus des jeunes politiciens de la Suisse, les hôtes arméniens (Meliora Cultural une ONG à Erevan) ont également invité une école de journalistes de la Géorgie (Internews Georgia de Tbilissi) et un groupe informel de jeunes en provenance de Pologne (Olawa) pour participer à cet échange. La rencontre des jeunes a été facilitée par la Commission européenne dans le cadre du programme "Jeunesse en action". Elle soutient des projets de jeunes adultes en vue de la promotion de l'éducation non formelle et des échanges interculturels pour encourager la citoyenneté active. Pour 2012, l'Union européenne a fourni des ressources supplémentaires pour renforcer la coopération entre les jeunes des pays de l'UE et les jeunes arméniens.

Ateliers passionnants sur les médias dans le Caucase du Sud

Les participants des quatre pays ont présenté le rôle des médias dans leur pays d'origine, l'importance des médias en Arménie et en Géorgie ont été au centre. Nous avons eu au programme les thèmes tels que Facebook, Twitter chez les adolescents, cyber attaques pour répandre de fausses nouvelles, ainsi que des conseils pratiques sur l'utilisation des médias sociaux dans le travail des jeunes. Avec des exposés, les participants ont eu un aperçu sur le travail des journalistes. Un journaliste de la télévision d'Erevan ainsi qu'un entraîneur médias ont parlé de leur travail quotidien en Arménie. Une invitée d'un centre d'entraînement des jeunes de Stepanakert a expliqué la situation des médias et le développement de l'internet dans le Haut Karabakh. Le point culminant a été une visite dans un studio de télévision et l'enregistrement d'une contribution vidéo sur notre projet.

Les jeunes découvrent les beautés de l'Arménie

Pour promouvoir l'échange interculturel, différentes activités ont eu lieu en dehors de la salle de conférences telles que des soirées interculturelles, de la natation dans le lac Sevan, la visite du monastère de Sanahin et faire du shopping au bazar de Dilijan ou de la randonnée à la cascade de Lastiver. Ces voyages ont permis non seulement la compréhension de la culture arménienne, mais ont aussi servi de plate-forme pour des exercices d'écriture intégrés. Les participants devaient écrire une lettre d'information tous les jours où ils ont rapporté leurs expériences en Arménie. Cela leur a permis de se mettre dans le rôle d'un journaliste et de voir ce que cela signifie d'écrire un article intéressant sous la pression du temps.

Grand profit

Pour les jeunes d'Emmen, il fût instructif, de rencontrer ses pairs et à l'aide d'entrevues personnelles d'en apprendre davantage sur la culture arménienne, les

opinions et les valeurs. En plus, il a été donné aux jeunes la possibilité d'utiliser une plate-forme optimale pour accumuler, dans un cadre international, de l'expérience de conduite, de pratiquer les techniques de présentation et de participer aux discussions en anglais. Pour tous les participants, il y a eu un apport précieux pour son propre travail, en particulier concernant l'utilisation des médias sociaux dans les organisations de jeunesse, qu'ils peuvent maintenant aussi intégrer dans leur travail.

La collaboration avec l'Arménie se poursuit

Au début de novembre deux représentants de l'organisation partenaire arménienne viendront à Emmen. Ainsi la possibilité d'un échange de jeunes en Suisse pourra être clarifiée. Ce projet sera à son tour soutenu par le programme Jeunesse en Action de la Commission européenne et d'autres donateurs.

Pour l'été 2013 les jeunes d'Emmen ont déjà eu plusieurs demandes de partenariat du Caucase et d'autres pays européens.

Renseignements

Jugendparlament Emmen
c/o Jugend- und Familienberatung Emmen
6020 Emmenbrücke
jupa.emmen.sekretariat@gmail.com
www.jupa-emmen.ch

Գերմանախոս Չուլիցերիոյ եւ Նեոշաթլի Եկեղեցական Արարողութեանց Ժամանակացոյց

Messes arméniennes en Suisse alémanique et à Neuchâtel

Թուական Date	Ժամ Heure	Վայր Lieu	Հասցե Adresse
18.11.2012	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
25.11.2012	13 00	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
02.12.2012	11 00	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
07.12.2012	18 30	Oekumeni/ Predigerkirche	8001 Zürich ZH
16.12.2012	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE

Pfr. Shnork Tchekidjian Tel & Fax: 044/840 28 24
E-mail: dershnork@hispeed.ch

Յակոբ Դիլաչարը Աթաթուրքի մօտ երգեց Չօրավար Անդրանիկի երգը

Օսմանեան Թուրքիա-յում, Նախբան 1928թ.-ի լատինատառ այբուբենի հաստատումն ու ներդրումը, թուրքերը մօտ երկու տարի օգտագործել են հայկական տառերը՝ թուրքերենով գրելու համար: Թուրքերեն այբուբենի հեղինակը Յակոբ Դիլաչարը (Մարթայեան) նոյնպես հայ է, ով Աթաթուրքի խնդրանքով է ստեղծել այն եւ մեծ ներդրում կատարել թուրքական քերականութեան եւ լեզուաբանութեան մէջ:

1934թ. օգոստոսն էր: Այդ օրերին Նախագահ Մուստաֆա Քեմալի հրաւերով Թուրքիայում էին գտնուում մեծ թուով այլազգի լեզուաբան-գիտնականներ: Նրանց հետ միասին աշխատում էր նաեւ Քեմալի բարտուղարը՝ բուլղարահայ գիտնական Յակոբ Մարթայեանը: 1916-ից նա Քեմալի օգնականն ու խորհրդատունն էր: Այդ կապը մի քանի տարի ընդիստուել էր, իսկ 1932-ին նորից շարունակուել: Մարթայեանը ծառայութիւն էր մատուցել թրքական սահմանադրութիւնն ստեղծելու, հանրապետական կարգը կատարելագործելու, արաբատառ այբուբենը լատինատառ դարձնելու գործում: Նա է Թուրքիայում մտցրել ազգանունները՝ Քեմալին կոչելով Աթաթուրք (թուրքերի հայր)... Կերջինս էլ Մարթայեանին կոչել է Դիլաչար (լեզուի բանալի): Անդրանիկի մահուան լուրն անթաքայց հրճուանքով ընդունուեց Թուրքիայում: Շատերը գիտէին, որ Քեմալը բարձր էր գնահատում Չօրավարին: Այդ են վկայում Քեմալի մտերիմները, անձնական վարորդը՝ հայազգի Կարոն: Գիտեր նաեւ Դիլաչարը: Օգոստոսի 31 ... Աշխատանքից յետոյ խնջոյքի հրաւիրուած լեզուաբաններին էր փոխանցուել տանտերերի ուրախութիւնը: Կերուխումի թեժ պահին Քեմալն առաջարկում է. «Թող հրաուիրուածներից իւրաքանչիւրը մի երգ կատարի ... հիւրերը կարող են իրենց մայրենի լեզուով երգել»: Մեղմ ժպիտը դեմքին, Քեմալը լսեց շատերին՝ յոյնին, հրեային, գերմանացուն ... յատկապէս գերմանացու երգը իր մարտական թափով դուր եկաւ իրեն: Ու յանկարծ Քեմալը շրջում է դէպի իր բարտուղարը. Դիլաչար էֆենդի, մի բան էլ դու երգիր... Բոլորը շրջում են դէպի Դիլաչարն ու սպասում. «Ի՛նչ լեզուով է երգելու 1895թ. 4. Պոլսում ծնուած, օտար համալսարաններում կրթութիւն ստացած, բնակեցուցել լեզուի գիտակ, տարիներ շարունակ Քեմալի մօտ ծառայութեան մէջ գտնուող հայազգի Դիլաչարը...»: Դէ, իհարկէ, թուրքերեն. այդ են վկայում ներկաներից շատերի բծնաքով լի ժպիտները, այդ է վկայում Քեմալի տեղակալ Իսմէթ Ինտոնիկի ինքնագոհ դեմքը ... Դիլաչարը մի պահ բարձրացնում է հայեացքը, նայում հիւրերին... փակում աչքերը.. ու լսում է ինքնաբերուի երգը. *Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ, Թնդացնում ես երկինք, երկիր տեսչափառ, Սուրբ անունդ պիտի յիշուի դարեդար, Գայոց լեռինք բեզ ապաստան, Անդրանիկ:* Ներկաները սարսափով ու կատաղութեամբ են նայում Դիլաչարին: Երգի հակաթուրքական բնոյթը շատերին է յայտնի: Տեղում անհանգիստ շարժումներ է անում Իսմէթ Ինտոնիկն՝ ցանկանալով տեղից բարձրանալ (երեւի գիտուորներ կանչելու եւ Դիլաչարին պատժելու համար. չէ՞ որ Անդրանիկի անունը Թուրքիայում տալը մահացու յանցանք է): Ինտոնիկն նայում է Քեմալին... Կերջինս դանդաղ ոտքի է ելնում, ձեռքի շարժումով կանգնեցնում Ինտոնիկին եւ մտազբաղ սկսում զննել մի ինչ-որ անո-

Félicitations à notre petite championne !

Gohar Tamrazyan (U10), Samuel Krebs (U13), Tim Hofer (U18)

Nous avons appris que la petite Gohar Tamrazyan a remporté la première place dans la catégorie U10 (moins de 10 ans) lors des Journées Cantonales d'Échecs de Soleure 2012 les 20 et 21 octobre 2012.

Par ailleurs, Gohar s'est qualifiée en se classant 2ème sur 44 participants pour se présenter au Championnat Suisse 2012 lors du tournoi de qualification 2012/13 qui a eu lieu à Kilchberg du 2 au 4 novembre 2012.

Notons aussi que Gohar, qui a 9 ans cette année, avait également remporté la deuxième place parmi 42 participants lors du tournoi de qualification du championnat suisse de 2011 dans la catégorie U10 organisé à Belp (Berne).

Nous adressons toutes nos félicitations à Gohar ainsi qu'à sa famille, tout en lui souhaitant d'autres succès à l'avenir.

որոշ կէտ՝ յատակի վրայ: Իսկ երգը շարունակում էր. *Երակներդ ազնիւ բացի արիւնը Դի ցամաքի մինչ յախտեան, Անդրանիկ...* Երգն աւարտուեց: Տիրեց բար լուրթին: Ու այդ լուրթեան մէջ լսուեց Քեմալի յատուկ ծայրը. - Անդրանիկը մեր կատարող թշնամին էր: Նրա սրից հազարաւոր թուրքեր ընկան: Այդպիսի հերոս հայերը անցեալում չեն ունեցել, ներկայումս չկայ, ապագայում չի սպասում: Դուք, հայերդ, ճիշտ էք վարում՝ յիշելով ու պատուելով ձեր հերոսներին ... Բայց այս անգամ նրանք պարտուեցին եւ մենք յաղթեցինք: Դիլաչար էֆենդի, դու էլ շատ լաւ երգեցիր մեր թշնամուն զովերգող երգը ... Բայց սա լինի վերջին անգամը...

- Դուք, հայերդ, տառապում էք հայրենաբաղձութեամբ,- 1938թ. նոյեմբերին, արդէն մահուան անկողնում, Քեմալը դիմելով հայկական կոչուող այդ «հիւանդութեամբ» տառապող իր խորթ աղջկան՝ հայազգի Սապիհա հանըմին, կ'ասի,- դու պիտի չազատուես այդ հիւանդութիւնից...

Անդրանիկի մահուանից բառասուն տարի յետոյ Անկարայի համալսարանի պատուաւոր պրոֆէսոր Դիլաչարը իր ընտիր հայերենով Չօրավարի լեզունը կը պատմի Գայրեմիքից եկած Գայ գիտնականին, անլացնելով՝ - Երգի պահին ամենեւին էլ չէի մտածում հետեւանքների մասին...

Charles Duke a marché sur la lune, mais après son passage à Stepanakert, il ne mettra pas les pieds à Bakou !

Le 16 septembre, Stepanakert accueillait une conférence sur l'espace, en hommage à Neil Armstrong, le premier homme à avoir marché sur la Lune, disparu 20 jours avant. Parmi les invités de marque assistant à cet événement à caractère purement scientifique, figuraient notamment l'astronaute américain Charles Duke, qui avait foulé lui aussi le sol lunaire en 1972, et son collègue suisse Claude Nicollier. Les autorités azéries ont aussitôt fait savoir que les deux astronautes étaient interdits de séjour en Azerbaïdjan, pour avoir fait un pas de trop... au Haut Karabagh.

Charles Duke a certes décroché la lune, mais il n'aura pas de visa pour l'Azerbaïdjan... Telle est la «sanction» infligée par les autorités de Bakou à l'astronaute

américain qui figure parmi les rares habitants de notre planète à avoir foulé le sol lunaire, pour sa participation le 16 septembre à Stepanakert, capitale du Haut-Karabagh, à une conférence sur l'espace organisée en hommage à Neil Armstrong, le premier homme à avoir marché sur la lune, disparu le 25 août dernier. Le nom de Charles Duke, ainsi que celui de l'astronaute suisse Claude Nicollier, présent lui aussi à cette conférence, viennent ainsi s'ajouter à la longue «liste noire» des personnalités du monde politique, culturel ou scientifique, considérées comme personae non grata en Azerbaïdjan pour avoir foulé le sol du Haut-Karabagh, sans avoir préalablement consulté les autorités azéries, qui prétendent à la souveraineté sur le territoire peuplé majoritairement d'Arméniens, indépendant de fait depuis plus de 20 ans.

Charles Duke, membre de la mission spatiale américaine Apollo 16, qui s'était rendue sur la Lune en 1972, peut se flatter d'avoir été le 10e des 12 astronautes qui ont eu le très rare privilège d'avoir fait quelques pas sur le sol de notre satellite, dont l'exploration est à nouveau à l'ordre du jour de la Nasa. Il fut aussi le plus jeune de ces astronautes, puisqu'il n'avait que 36 ans quand il a marché sur la Lune, dans le cadre de la 5e mission lunaire habitée organisée par l'agence américaine. Il était d'autant plus habilité à rendre un hommage posthume à Neil Armstrong, pionnier de l'exploration lunaire, qu'il avait guidé ses premiers pas, ainsi que ceux de Buzz Aldrin, sur la lune, depuis la base de Houston où il était en contact avec les membres de la mission Apollo 11 qui avait effectué son alunissage historique en juillet 1969. Quant à C. Nicollier, il a participé à quatre missions à bord de la navette spatiale américaine de 1992 à 1999, et il a été le premier astronaute représentant l'Agence spatiale

Charles Duke

Claude Nicollier

Le Turc face au génocide

par Guillaume Perrier

La sortie du dernier ouvrage du journaliste Hasan Cemal - prononcez Hassan Djemal - est un pavé dans la mare du négationnisme en Turquie: 1915, le génocide arménien (Everest Yayinlari, en turc, 230 p.) écorne le tabou des tabous d'un pays qui refuse toujours d'admettre l'extermination planifiée de plus d'un million d'Arméniens ottomans par le gouvernement nationaliste jeune-turc, à partir de 1915. Il y a quelques années, le titre de ce livre aurait suffi à envoyer son auteur en prison. Aujourd'hui, publié par un éditeur à large audience, il occupe les vitrines et les présentoirs de la plupart des librairies du pays, ce qui constitue une véritable avancée.

Sur la couverture, une photo d'Hasan Cemal le montre agenouillé devant le mémorial du génocide à Erevan, en Arménie, déposant un bouquet de roses blanches au pied de la flamme du souvenir. *"Je ne peux pas oublier ce matin à Erevan, en septembre 2008, raconte-t-il. Aux premières lueurs du jour, le mont Ararat émergeait et s'évanouissait dans la brume. La main de l'Histoire, ai-je écrit ce matin-là, montrera la voie à ceux qui veulent voir." >>>*

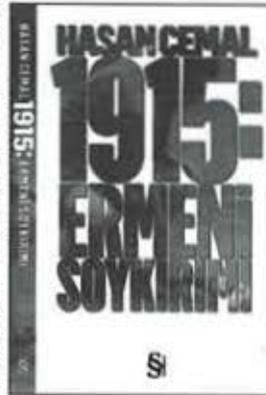
européenne à évoluer si ce n'est sur la Lune, en tout cas dans l'espace, en effectuant une sortie hors de la navette.

Ces titres de gloire n'ont guère impressionné les autorités de Bakou, qui leur reprochent ce pas de trop à Stepanakert qui leur interdit désormais de mettre les pieds en Azerbaïdjan, si toutefois ils en avaient eu l'intention. Les autorités du Haut-Karabagh quant à elles soulignent le caractère strictement scientifique d'un événement qui avait vocation à illustrer l'intérêt des Arméniens pour les choses de l'espace, attesté depuis la plus haute antiquité. La tenue à Stepanakert d'une conférence internationale sur l'espace peut en étonner certains, mais le ministre de l'éducation et des sciences de la République du Haut-Karabagh, Vladik Khatchatrian (remplacé depuis par Slavik Asryan), l'a justifiée dans un message adressé aux participants de cette rencontre dans lequel il rappelle que l'observation de l'univers a été pratiquée depuis des temps fort anciens en Arménie, qui a conservé des vestiges des tous premiers observatoires, comme dans la région de Sissian, à Karahoungue, un site vieux de plusieurs millénaires. Plus près de nous, les progrès de la science et les techniques nouvelles ont permis aux Arméniens de se distinguer dans des disciplines comme l'astronomie et l'astrophysique. Le ministre a ainsi rappelé que le 20e siècle a été l'âge d'or de l'astronomie arménienne, dans une allusion au célèbre astrophysicien Viktor Hambartsoumian qui a fondé l'observatoire de Biurakan, toujours en activité, sur les pentes du mont Aragats, au nord de Erevan, en soulignant que de nombreux spécialistes dans ce domaine de recherche scientifique avaient vu le jour en Artsakh. Gageons en tout cas que les deux astronautes qui ont repoussé dans l'immensité de l'espace les frontières terrestres prendront de haut la décision pour le moins mesquine et terre à terre de Bakou de leur fermer la frontière de l'Azerbaïdjan...

(Représentation du Haut-Karabagh en France)

Le Turc face au génocide (suite)

>>> Ce recueil intimiste d'articles et de notes retrace le cheminement personnel d'un personnage de cette histoire malgré lui. Hasan Cemal est l'un des journalistes les plus réputés de Turquie. A 68 ans, il est éditorialiste au quotidien *Milliyet*, après avoir dirigé, dans les années 1980, le quotidien de gauche *Cumhuriyet*. Il a les portes ouvertes dans les cercles du

pouvoir à Ankara. Hasan Cemal est surtout le petit-fils de Djemal Pacha, haut responsable du Comité union et progrès (CUP), l'un des trois généraux qui dirigeaient l'Empire ottoman durant la première guerre mondiale. A ce titre, il est considéré comme l'un des responsables du génocide de 1915. Condamné à mort par contumace par la cour martiale d'Istanbul, réfugié en Allemagne puis en Suisse, Djemal Pacha fut assassiné en 1922, à Tbilissi, par un commando de justiciers arméniens.

"Enfermés dans la pénombre"

Le récit du petit-fils du génocidaire débute en 2006. Un froid matin d'hiver, il se rend au tribunal d'Istanbul dans un 4x4 blindé. Avec quatre autres chroniqueurs en vue, il est jugé pour "insulte à l'identité nationale turque" et accueilli au cri de "traître à la patrie" par une foule enragée. Leur délit: avoir soutenu l'organisation, dans une université d'Istanbul, d'une conférence sur "Les Arméniens à la fin de l'Empire ottoman". Ce colloque, annulé puis déplacé, qui rassemble des intellectuels de haut vol, a finalement lieu, mais dans une ambiance délétère, sous la pression de militants nationalistes, et après que le ministre de la justice l'eut qualifié de "coup de poignard dans le dos".

Hasan Cemal a ensuite été traumatisé par l'assassinat, en 2007, de son ami Hrant Dink, journaliste et porte-parole des Arméniens de Turquie. Et puis il a fait ce voyage à Erevan. Jeune, il ne connaissait pas vraiment l'histoire de ce grand-père ottoman dont il conserve quelques photos dans son bureau. "On n'apprend que l'histoire officielle, nous avons été enfermés dans la pénombre." Lentement, il a fait son chemin. "Hrant Dink m'a aidé à comprendre le sens des souffrances du passé. Il est important de les affronter sans détour." Comme il le fera en allant à la rencontre du petit-fils du meurtrier de son grand-père qui vit en Arménie.

"Utiliser le mot "génocide" ou pas" est le dilemme de nombreux intellectuels turcs. Le mot reste inaudible pour beaucoup, et les euphémismes - "tragédie", "catastrophe" - portent des revendications plus douces, estiment certains. Mais à Los Angeles, où il est invité à débattre avec la petite-fille de l'ambassadeur américain Henry Morgenthau, qui fut l'un des premiers à dénoncer les massacres, Hasan Cemal emploie naturellement le mot devant une assemblée d'Arméniens méfiants. Il figure désormais sans guillemets en couverture de son livre.

(Le Monde)

Le Patriarche de Jérusalem Mgr Torkom Manoogian n'est plus

Le 12 Octobre 2012, Sa Béatitude, le Patriarche Mgr Torkom Manoogian de Jérusalem, est entré dans son repos éternel à Jérusalem à l'âge de 93 ans. Ses funérailles ont eu lieu le 22 octobre et il a été inhumé dans le cimetière arménien du Mont Sion à Jérusalem.

Né en 1919 dans un camp de rescapés du génocide arménien à Baqouba, en Irak, Mgr Manoogian a été ordonné prêtre en 1939. Après avoir occupé divers postes au Patriarcat arménien de Jérusalem, il est parti aux États-Unis en 1946, pour servir en tant que pasteur spirituel de l'Eglise arménienne Sainte Trinité dans le nord de Philadelphie, en Pennsylvanie avant d'être nommé Vicaire du diocèse oriental de l'Eglise arménienne d'Amérique du Nord à New York. De retour à Jérusalem, le Père Torkom fut le doyen du séminaire théologique «Jarankavorats» entre 1955 et 1960 et a dirigé la chancellerie du patriarcat.

Après deux ans d'études supérieures à l'école épiscopale de théologie à Cambridge, dans le Massachusetts, il a été élu en 1962 Primat du Diocèse de l'Ouest de l'Eglise arménienne d'Amérique du Nord et en 1966, Primat du diocèse oriental de l'Eglise arménienne d'Amérique du Nord. Il avait été sacré évêque à Etchmiadzine par le Catholikos Vazken Ier en 1962 et élevé au rang d'archevêque en 1968.

En 1990, l'archevêque Torkom a été élu 96e patriarche arménien de Jérusalem.

Suite au décès du Catholikos Vazken Ier en 1994, Sa Béatitude a été élu *locum tenens* pour assumer la responsabilité du Saint Siège d'Etchmiadzine, jusqu'à l'élection du Catholikos Karekin Ier en avril 1995.

Sa Béatitude est titulaire de plusieurs distinctions universitaires, dont un doctorat honorifique accordé par le Séminaire Théologique général à New York. Il a également été récipiendaire de deux médailles américaines prestigieuses.

Mgr Manoogian a joué un rôle essentiel dans la promotion des relations internationales œcuméniques. Il a notamment siégé au conseil d'administration du Conseil national des Eglises du Christ aux Etats-Unis, et a été président du conseil de «La religion dans la vie américaine».

Musicien, chef de chœur, compositeur, poète et écrivain, l'Archevêque Torkom a publié quelques 20 ouvrages et monographies. Il est également considéré comme un grand expert et maître de conférences sur le Père Komitas.

Un beau concert et un bel hommage

Cette année le VIIIe Festival de Piano de l'Association «Concertus Saisonnus» a invité quatre pianistes arméniens à se produire à travers les différents récitals durant le mois de septembre. À chacun de ces récitals participent toujours 3 pianistes.

Le vendredi 14 septembre 2012 à 20 heures, au Point-Favre, avait lieu le quatrième concert de cette série et c'est à Luc Baghdassarian qu'incombait l'honneur et le plaisir de remplacer le chaleureux artiste, pianiste et improvisateur et professeur de piano Oswald Russell, décédé quelques semaines plus tôt.

Pierre Vincent, organisateur de ce Festival rendit au début de la soirée, un vibrant hommage à O. Russel et annonça que ce concert lui était dédié. D'autre part, une des pianistes souffrante ne pouvant jouer, il avait décidé que pour la remplacer il nous offrirait une improvisation (art dans lequel Russell excellait) inspirée du classique et du jazz.

Le concert débuta par un joli programme présenté par Anne Boëls : l'Allegro de concert de E. Grandos, la Barcarolle de F. Chopin et l'Isle Joyeuse de Claude Debussy.

Après cela, Pierre Vincent nous fit une improvisation absolument époustouflante et extrêmement entraînante sur laquelle le public eu du mal à ne pas se lever et danser !!!

En seconde partie, Luc Baghdassarian (qu'hélas nous entendons rarement comme pianiste puisqu'il fait une brillante carrière de chef d'orchestre) nous donna d'abord les 3 Estampes de Claude Debussy : Pagodes – La soirée dans Grenade et jardins sous la pluie dans une interprétation personnelle très sensible avec une palette sonore extrêmement riche. Puis ce furent 3 pièces tirées de l'Album pour la Jeunesse d'Aram Khatchaturian avec une infinie poésie et qui rendaient de manière si évidente «l'âme arménienne». Pour finir, du même compositeur il joua la Toccata en mi bémol mineur avec panache et brio.

Suivit un hommage plein de sensibilité et d'admiration que Luc rendit à Oswald Russell et nous offrit une «surprise» préparée en dernière minute. Avec Florence von Burg (Masters en piano et en violon) ils nous jouèrent à quatre mains 3 valses de Brahms qui furent très appréciées du public tant les deux artistes étaient en osmose.

Très belle soirée. Oswald aurait aimé sûrement...

V.B.S.

Festival de Piano, Chêne (Genève) – Septembre 2012

par E. Baghdassarian

L'Association «Concertus Saisonnus» a organisé en septembre son VIIIe Festival de Piano. Quatre de nos musiciens y ont participé dans des récitals variés. Ils sont connus de nous tous depuis plusieurs années et c'était un plaisir d'avoir l'occasion de les écouter à nouveau.

En ce qui concerne le concert du 14 septembre où participaient trois de ces musiciens, dont Luc Baghdassarian, il est commenté séparément.

Le deuxième de nos pianistes était **Hayk Melikyan**. Il s'est présenté le dimanche soir 16 septembre avec des œuvres contemporaines. La première, de l'Arménien Dellalian, est au sommet du modernisme: pas de mélodie repérable, surtout des sons et même des frappes directes aux cordes du piano. C'est fort intéressant, beaucoup de pianistes ne s'y hasardent pas. Petit côté humoristique, notre musicien disposait de longues partitions d'environ un mètre qu'il débarrassait rapidement par terre, à gauche ou à droite, selon sa main disponible! Hayk interpréta ensuite le Sacre du Printemps de Stravinsky, œuvre qu'il a lui-même transcrite pour le piano et qu'il interprète avec maîtrise. Le public conscient de ce travail énorme et méritoire a vivement applaudi.

Le mardi 18 septembre, **Eva Aroutunian** se présenta avec un programme dirigé vers des œuvres de l'Est, telles que Scriabine, Janacek et Prokofiev. Avec Eva, l'exécution n'est de loin pas une simple lecture, c'est une musicienne intégrale que l'on redécouvre avec plaisir après un long silence. Les œuvres choisies ne sont pas vraiment connues du public et pourtant elle sait nous les structurer avec soin grâce à un toucher varié, une respiration très présente et, bien sûr, une dextérité sans faille. L'œuvre principale, la Sonate no 1 de Prokofiev chante à la Russe et a plu beaucoup.

Reste le dernier récital du 21 septembre, dont faisait partie l'une de nos fidèles musiciennes, **Sylvie Koumrouyan**. Elle se présentait avec Catherine Chenu-Mello pour un quatre-mains. Il s'agissait d'œuvres de Saul Cosentino, compositeur peu connu, dont plusieurs de ses créations étaient jouées avec un entrain évident. Il faut dire que le titre général était suggestif, «Tangos», avec des sous-titres révélateurs tels que : Divertissement, Le dernier romantique, Notre espérance, Rouge-vif, Prisonnier de mes projets, etc... Les deux pianistes ont bien fait vivre l'atmosphère sud-américaine.

Mais c'est avec regret que nous avons vécu cette dernière rencontre arméno-genevoise.

PREMAT S.A.
IMPORT - EXPORT
9, RUE DES ALPES
TEL. 022 731 69 35
CH - 1201 GENEVE

ARATOURS Travel Services
Tél.: +41 26 322 7777
Fax: +41 26 322 7767
E-mail: info@aratours.ch
Web: www.aratours.ch

ARMENIE - Voyages culturels
- Voyages nature
- Voyages thématiques
- Appartements à Erévan
- Service de transport
- Service de traduction

Նաւթ եւ պատերազմ Ազրայէճանը սկսել է քիչ նաւթ եւ կազ արտահանել

Թաթուլ Յակոբեան

Սեպտեմբերի առաջին օրերին, երբ արդէն մարդասպան Ռամիլ Սաֆարովը վերադարձել էր տուն, Պաքուի փողոցներում «Ազատութիւն» ձայնասփիւռի կայանի ազրայէճանական ծառայութիւնը արագ հարցումներ էր անց կացնում՝ անցորդների կարծիքը իմանալու Սաֆարովի արարքի հարցում: Տարբեր տարիքի հինգ-վեց մարդ խօսեց եւ բոլորն էլ արդարացրին Սաֆարովին՝ ասելով, որ նա խիզախ է, հայրենասէր ու հերոս: Ապշեցուցիչ էր մի երիտասարդ ազրայէճանցու պատասխանը, որը մեջբերում էմ բառացի. «Այս մարդը հայրենասէր է: Մարդ սպանելը հերոսութիւն չէ, բայց Ռամիլը հայ է սպանել»:

Սա արդէն նշանակում է, որ Ազրայէճանում հայատեացութիւնը ոչ միայն պետական քաղաքականութեան մակարդակի վրայ է, այլ արդէն Ներթափանցել է հասարակութեան խորքերը: Անշուշտ, եղան նաեւ բնադատութիւններ, սակայն դրանք շատ քիչ էին եւ Պաքուի հայատեացութեան արմուկի մէջ ուղղակի խլացուեցին: Այսպէս, ազրայէճանցի մտաւորական Ռահման Պատալովը «Իմ տեսակետը» յօդուածում ազնիւ մտաւորականին վայել կերպով հարցեր էր ուղղում Ազրայէճանի ղեկավարութեանը՝ խիզախօրէն նշելով, որ մարդասպան Սաֆարովի արարքը ստորութիւն էր եւ դա ոչ մի դէպքում չէր կարելի արդարացնել: Աւելին. Պատալովը Ազրայէճանի ռազմատեսչ ղեկավարութեանը հարցնում էր՝ սպայ, այս Ռամիլ Սաֆարովն է ձեր հերոսը:

Հայաստանում, Արցախում եւ ամբողջ աշխարհում, ովքեր զբաղւում են դարաբաղեան հակամարտութեան հարցով, գրեթէ չեն կասկածում, որ Ազրայէճանը պատրաստում է Նոր պատերազմի: Ամէն տարի ռազմական ծախսերի անելացումն ու ժամանակակից սպառազինութիւնների ձեռք բերումը, պետական մակարդակով հայութեան հանդէպ թշնամանք բարոզելը, Ռամիլ Սաֆարովի Նողկալի արարքը փառաբանելը արդէն իսկ բաւարար ցուցիչներ են այն մտադրութեան, որ Պաքուում սպասում են պատերազմ սկսելու յարմար պահի:

Միջազգային փորձագետները Նոր պատերազմի սկիզբը կապում են այն բանի հետ, թէ՛ երբ կը սկսի սպառուել Ազրայէճանի նաւթն ու կազը: Այսպէս, որոշ փորձագետներ նկատում են, որ բանի դեռ Ազրայէճանը մեծ բանակութեամբ նաւթ եւ կազ է արտահանում, պատերազմի չի սկսի, բանի որ Ազրայէճանում հաստատուած խոշոր ընկերութիւնները, այդ թուում «Պրիթիչ փեթրոլիում»-ը, պատերազմի դէպքում կը հեռանան երկրից: Բացի այդ, բանի որ Ազրայէճանից Վրաստանի եւ Թուրքիայի տարածքով միջազգային շուկաներ դուրս եկող նաւթի եւ կազի խողովակները անցնում են Ղարաբաղ-ազրայէճանական սահմանից ոչ հեռու, ապա Պաքու կը խուսափի Նոր պատերազմից, բանի որ ոչ ոք չի կարող կանխատեսել դրա արդիւնքներն ու հետեւանքները: Հաշուի առնելով հենց այս վտանգը՝ որոշ միջազգային փորձագետներ էլ կարծում են, որ Ազրայէճանը չի սկսի Նոր պատերազմ, բանի դեռ չեն սպառուել նրա նաւթն ու կազը:

Անշուշտ, այս կարծիքները կարող են հետաքրքրական թուալ, բայց երբ մենք ուսումնասիրում ենք հայ-

ազրայէճանական պատերազմների անցեալը, նկատում ենք, որ նաւթի արտահանումը չի խանգարել ո՛չ պատերազմ սկսելուն եւ ո՛չ էլ հրադադար հաստատելուն:

Հայ-ազրայէճանական առաջին պատերազմը տեղի է ունեցել 1905-1906 թուականներին: Այն ժամանակ Հարաւային Կովկասում բնակուող այսօրուայ ազրայէճանցիներին անուանում էին թաթարներ, թուրքեր կամ մուսուլմաններ: Աւելի քան հարիւր տարի առաջ տեղի ունեցած հայ-թաթարական պատերազմի հիմնական կետերն էին՝ Պաքու, Գանձակը (այն ժամանակ՝ Ելիզաւետպոլ), Շուշին, Լախիջեանը եւ Երեւանը: 1905-1906 թուականներին հայերն ու թաթարները մաս էին կազմում Ռուսական կայսրութեան: Ճիշդ է, այդ պատերազմի ժամանակ կողմերը տուեցին հազարաւոր զոհեր ու վիրաւորներ, սակայն զինադադարից ու հաշտութիւնից յետոյ, որը եղաւ ռուսների միջնորդութեամբ ու պարտադրանքով, հայերն ու թաթարները շարունակեցին բնակուել նաեւ կողք կողքի ինչպէս Պաքուում, այնպէս էլ՝ Գանձակում, Լախիջեանում, Երեւանում ու Շուշիում:

Հայ-ազրայէճանական երկրորդ պատերազմը տեղի ունեցաւ 1918-1920 թուականներին, երբ ստեղծուեցին Հայաստանի եւ Ազրայէճանի հանրապետութիւնները: Այս անգամ կողմերը տուեցին տասնեակ հազարաւոր զոհեր ու վիրաւորներ, տասնեակ հազարները դուրս քշուեցին իրենց տներից, սակայն երբ Հայաստանն ու Ազրայէճանը մաս կազմեցին Խորհրդային Միութեանը, հայերի ու ազրայէճանցիների միջեւ տարիների ընթացքում կրկին հաստատուեցին բնականոն յարաբերութիւններ, որոնք շարունակուեցին մինչեւ 1988-ի Սումկայիթը:

Հայ-ազրայէճանական երրորդ պատերազմը եւ դրան ուղեկցուող տեղահանումները տեղի ունեցան 1988-1994 թուականներին: Առ այսօր, հրադադարի հաստատումից գրեթէ երկու տասնամեակ անց կողմերի միջեւ չեն վերականգնուել շփումները, բանակցութիւնները տեղի են ունենում նախազահների մակարդակով: Ազրայէճանը զինուում եւ սպառնում է Նոր պատերազմով, Հայաստանն ու Արցախը պատասխանում են, որ չմեցուցիչ հարուած են հասցնելու, եթէ Պաքուն դիմի Նոր արկածախնդրութեան:

Հայաստանում եւ Արցախում գերիշխող է այն տեսակետը, որ Ազրայէճանը հենց այսօր կը սկսի Նոր պատերազմ, եթէ վստահ լինի, որ յաղթելու է այդ պատերազմում: Ու բանի որ ազրայէճանցիների մօտ այդ հաւատը չկայ կամ բաւարար չէ, իսկ նրանց հերոսը Ռամիլ Սաֆարովի նման մարդասպանն է, ապա Պաքու բաւարարուելու է պատերազմական սպառնալիքներով ու հակահայ քարոզչութեամբ: Հայաստանում եւ Արցախում գերիշխող է այն տեսակետը, որ Նոր պատերազմը կանխելու գործում առաջին հերթին կարելու է պահպանել ուժերի հաւասարակշռութիւնը հայ-ազրայէճանական ողջ սահմանի երկարութեամբ:

Ազրայէճանը բացայայտ եւ հետեւողականօրէն յայտարարում է, որ պատրաստում է Նոր պատերազմի, որը, սակայն, չի հանդիպում միջազգային >>>

Ազրայեճանը սկսել է քիչ նաւթ եւ կազ արտահանել

»»» Խանրութեան կոշտ հակազդեցութեանը: 2012 թուականին Ազրայեճանի ռազմական պիւտճէն կազմել է 4.4 միլիարտ տոլար՝ տասն անգամ աւելի, քան Հայաստանի եւ Արցախի ռազմական պիւտճէն է: Հայկական կողմը մի քանի առիթներով ասել է, որ անցնող տարիներին Ազրայեճանը մի քանի անգամ փորձել է նոր պատերազմի առիթներ ստեղծել՝ շփման գծում դիմելով սադրանքների, սակայն իւրաքանչիւր դէպքում հանդիպել է կոշտ հարուածի:

Մի քանի օր առաջ բրիտանական «ճելզ ինթելիճընս» հանդէսի փորձագետները իրենց նոր գեկոյցում գրել էին, որ առաջիկայ տարիներին «Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ իրադարձութիւնների ամենահաւանական տարբերակը կը լինի սթաթիւս-քուոյի պահպանումը», թէեւ հաւանական զարգացումների շարքում առաջիններից մէկը նշել էին նաեւ նոր պատերազմը:

Ղարաբաղեան հակամարտութեամբ զբաղուող ամենալուրջ կազմակերպութիւններից մէկը՝ «Միջազգային ճգնաժամային խումբը» (International Crisis Group), տարիներ առաջ իր գեկոյցներից մէկում նշել էր, որ նոր պատերազմի ամենահաւանական ժամանակաշրջանը կը լինի 2013-2015 թուականները, երբ ազրայեճանական նաւթի ու կազի արտահանումները կտրուկ կը նուազեն, եւ Ազրայեճանը այլեւս մտավախութիւն չի ունենայ, որ ներդրողները պատերազմի պատճառով կը լքեն երկիրը:

Անշուշտ, վերոնշեալ բոլոր կարծիքներն ու կանխատեսումները իրաւունք ունեն գոյութիւն ունենալ: Բայց սրա հետ մէկտեղ պէտք է կրկին ընդգծել, որ պատերազմի բացառման ու զսպման ամենալուրջ գործօնը հայկական բանակի մարտունակութեան պահպանումն է:

Վերադառնալով Ազրայեճանի նաւթի ու կազի պաշարներին եւ արտահանումներին, պէտք է նկատել, որ կանխատեսումները տարբեր են: Այս տարուայ յունիսին Թուրքիան եւ Ազրայեճանը Թրանս-անատոլիական խողովակաշար կառուցելու համաձայնագիր կնքեցին, որով ազրայեճանական «երկնագոյն վառելիքը» Եւրոպա է տեղափոխուելու Վրաստանի եւ Թուրքիայի տարածքով՝ շրջանցելով Ռուսաստանը: Նախագծի արժէքը 7 միլիարտ տոլար է: Այս նախագիծը արդէն իսկ խօսում է այն մասին, որ Ազրայեճանում դեռ կայ բաւարար քանակութեամբ կազ, այլապէս ռեւէ մէկը հենց այնպէս 7 միլիարտ տոլար չի ծախսի: Միւս կողմից, այլ վերլուծութիւններ ցոյց են տալիս, որ Ազրայեճանի նաւթն ու կազը կը սպառուի աւելի շուտ, քան կանխատեսում էին տարիներ առաջ:

Ուժանիւթերի պաշարների եւ խնդիրների հետա-

Collège Dictionnaires MACHTOTZ France

Visitez notre site Internet trilingue (français-arménien occidental-anglais) www.dictionnaires-machtotz.org

Gratuitement consultable: Pages sur la langue arménienne, lexiques spécialisés, dictionnaires en ligne ...

Nouveauté !

Vous pouvez consulter nos dictionnaires arménien-français et français-arménien sur iPhone, iPad et iPod Touch. Téléchargez gratuitement Dico Machtotz

CDMF - 34 avenue des Champs-Élysées, 75008 Paris - Courriel : cdmfrance@free.fr

գօտութեամբ զբաղուող ֆրանսական «Փեթրոսթաթժի» ընկերութիւնը հոկտեմբերի 1-ին գեկոյց է հրապարակել «Ուըրլտ Էներժի Ուիքլի» հանդէսում, որտեղ նշում է, որ Ազրայեճանը նուազեցրել է մինչեւ 2025թ. կազի արդիւնահանման իր կանխատեսումները:

Ազրայեճանի պետական «Սոքար» նաւթային ընկերութեան նախագահ Ռովնակ Ապտուլլայեւն ասել է, որ նախկինում յայտարարուած 50-55 միլիարտ խորանարդ մեթր կազի փոխարէն՝ Ազրայեճանն ակնկալում է տարեկան արդիւնահանել 40 միլիարտ խորանարդ մեթր: Աւելին. այս թիւը կարող է նուազել մինչեւ 20-30 միլիարտ, եթէ Ազրայեճանի ներքին սպառումը, կապուած բնակչութեան աճի հետ, աւելանայ: Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան, ժամանակից շուտ սկսել է նաեւ նուազել նաւթի արդիւնահանումը:

Հոկտեմբերի 10-ին Ազրայեճանի հեռուստատեսութեան ուղիղ եթերում Իլիամ Ալիեւը մօտ մէկ ժամ ելոյթ ունեցաւ եւ նաւթի արդիւնահանման կրճատման մէջ խիստ քննադատեց «Պրիթիշ փեթրոլիում»-ին: Ալիեւի խօսքերով, բրիտանական ընկերութեան թոյլ տուած կոպիտ սխալների պատճառով նաւթարդիւնահանման ծաւալները կտրուկ նուազել են, 2009-2012 թուականներին խոստացած ծաւալներով նաւթարդիւնահանում չի կատարուել, ինչի պատճառով Ազրայեճանը աւելի քան 8 միլիարտ տոլարի վնաս է կրել:

2009-ին նախատեսուած 47 միլիոն թոնի փոխարէն՝ Ազրայեճանում արդիւնահանուել է 40 միլիոն թոն, 2010-ին՝ նախատեսուած 42 միլիոնի փոխարէն՝ 40 միլիոն: 2011-ին արդիւնահանուել է 36 միլիոն թոն, իսկ այս տարուայ համար ծրագրուած 35 միլիոն թոնը չի ստացուի:

«Ազրակ»

Nettoyages

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
CH - 1217 Meyrin

Zaré KURKDJIAN

Tél. 022 785 01 85 - Fax 022 980 02 37 - E-mail: big-net@big-net.ch

Imprimerie La Sirène

2 bis, rue Baylon - CH-1227 Carouge
Tél. +41 22 300 19 39 - Fax +41 22 300 21 66
imprimerie.sirene@bluewin.ch

COMMUNICATIONS

DECES

Madame Madame Yevnigé Sarkissian, survenu le 14 juillet 2012 à Thônex (GE).

Madame Hayganus Ilda Guzeltasciyan, survenu le 10 septembre 2012 à Untersiggenthal (AG).

Toutes nos condoléances aux familles.

DONS**Pour Artzakank-Echo**

Pour le repos de l'âme de Mme Nevart Paola Tchamkerten

Mme Séta Kapoïan CHF 100.-

Remerciements chaleureux de la part du Comité d'Artzakank-Echo.

Remerciements

Sirpuhi Trachsler-Kurkdjian remercie sincèrement toutes les personnes qui lui ont témoigné leur sympathie par des visites, des messages et des appels téléphoniques durant son hospitalisation, en lui apportant un soutien moral précieux tout au long de cette période difficile.

MIGROS pour-cent culturel CLASSICS

ORCHESTRE DE CHAMBRE
DU WURTEMBERG DE HEILBRONN

Direction : Ruben Gazarian
Reinhold Friedrich (trompette)
Ruth Zeisak (soprano)

Endler, Heindel, Bach, Mozart

Dimanche 16 décembre à 20h
Victoria Hall, Genève

www.culturel-migros-geneve.ch

ԱՐԶԱԿԱՆԿ ARTZAKANK - ECHO

Case postale 153 - 1211 Petit-Saconnex 19

Responsable de la publication :

Maral Simsar-Tonbazian

Tél : 022 700 36 85

Courriel : artzakank@worldcom.ch

IMPORTANT !

Dernier délai pour recevoir des articles et communications à publier dans notre prochain numéro : **15 décembre 2012**. En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

RENDEZ-VOUS

Tous les mercredis: de 10h à 16h15, l'Ecole Topalian dans les locaux de la Fondation Topalian (à côté de l'Eglise, 64, route de Troinex). Ouvert à tous les enfants de 4 à 14 ans, débutants ou avancés. Le repas de midi et le goûter sont servis sur place. Renseignements auprès de Nevrik Azadian au 079 827 54 43.

Tous les vendredis: de 15h00 à 19h00, la bibliothèque et le kiosque du Centre Arménien sont ouverts au public.

Tous les mercredis : Troupe de danse SANAHIN de l'UAS au Centre Arménien de Genève. Classe préparatoire 16h15 à 17h00 – Classe des moyens 17h00 à 18h30 – Compagnie 18h30 à 21h15. Renseignements & inscriptions: christinesedef@hotmail.com.

Vous êtes privé, entreprise, commerce, association, fondation, organisation, investisseur... et cherchez un bien immobilier à louer ou à acheter en Suisse ou en France voisine ?

Insérez vos annonces de recherche sur www.immodirect.ch

Université de Genève
Faculté des Lettres – Unité d'arménien

Cours public – Entrée libre

Mahomet et l'origine de l'islam dans les sources arméniennes anciennes et médiévales : de la reconnaissance de la légitimité de l'Empire arabe à la diabolisation du prophète et de ses successeurs

par Valentina Calzolari Bouvier
Professeure d'études arméniennes

Uni-Bastions, aile Jura, salle 320

Vendredi 16 novembre 2012 de 14h15 à 16h00
La diabolisation du prophète dans l'historiographie arménienne du Xe siècle (T'ovma Artsrouni)

Vendredi 14 décembre 2012 de 14h15 à 16h00
Les «fables de l'impie Mahomet» selon Mekhitar d'Ani (Xlle-XIIIe siècle)

Renseignements : valentina.calzolari@unige.ch
<http://www.unige.ch/lettres/meslo/armenien/index.html>

Déménagement !

N'oubliez pas de nous communiquer votre nouvelle adresse afin que nous fassions la rectification nécessaire et que vous continuiez de recevoir Artzakank.

La rédaction

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch ; www.centre-armenien-geneve.ch

La rentrée 2012/2013

L'école Topalian a ré-ouvert ses portes le mercredi 12 septembre 2012 pour une nouvelle année scolaire. Monsieur et Madame Onisto ont acheminé les élèves à l'école comme ils le font si aimablement depuis des années.

L'équipe enseignante est composée de: Hasmik Meliksetian (classe des petits), épaulée le matin par Ani Eblighatian et les après midi par la jeune Marie Wurry, Nevrik Azadian (classe des grands, langue occidentale), Valya Dadoyan (classe des grands, langue orientale).

Tous les mercredis le repas de midi préparé et servi par les petits soins d'Asya Babajanyan, chapotée par Annie Mesrobian.

Cette équipe enseignante fidèle, dévouée et enthousiaste accueille les élèves avec plein de nouveaux projets afin de perpétuer la devise « **Hay Abrink** » « **Vivons Arménien** » de son fondateur Monsieur Hagop Topalian.

Cette année l'école Topalian est fière de compter parmi ses élèves de nombreux nouveaux arrivants en particulier les tous petits, qui représentent la nouvelle relève !

Ne soyez pas étonnés si vos enfants parlent d'**Ipads**. En effet l'école Topalian a investi dans des **Ipads** destinés à

l'initiation des tous petits. Cette activité ludique, pratiquée par chaque enfant, a une durée bien définie, allant de 10 à 15 minutes maximum. Ani Eblighatian a concocté spécialement pour eux un programme riche et attractif afin de les familiariser avec l'alphabet arménien.

Le 15 septembre 2012, le club d'échecs de l'Ecole Topalian a repris ses activités, un club riche de ses quinze élèves et de leurs animateurs: Garabed

Yelegen, Raffi Garibian, Mikael Kassighian et Meda Khachatourian (accueil et administration).

De nombreux élèves de l'Ecole Topalian sont inscrits aussi à l'école de danse dans la troupe Sanahin, dirigée pour la 3ème année consécutive par la professeure Christina Galestian (Yeraz, Paris) et assistée par Christine Sedef et Sirpouhi Kurkdjian. Les cours de danse ont repris le 18 septembre 2012.

L'école Topalian et ses élèves veulent tout au long de l'année vous relater à travers cette page dans le journal Arzakank les activités, les projets et la vie au sein de l'école Topalian.

Chers parents, n'hésitez pas à inscrire vos enfants à l'école Topalian, car ce n'est pas qu'une école mais une grande famille où les enfants s'épanouissent, un lieu de rencontre où les enfants tissent des liens d'amitiés inoubliables. C'est un beau cadeau que vous leur faites et de très beaux souvenirs qu'ils garderont tout au long de leur vie.

En cas d'absence de votre enfant avertir un jour avant:

- Mme Nevrik Azadian Tel 022.743.17.80 / 079.827.54.43
 - M. Onisto (le conducteur du bus) Tel 079.200.85.91
 - Mme Onisto (la conductrice du bus) Tel 079.438.62.23
- L'école Topalian le mercredi Tel 022.300.31.21 / 300.44.22

Les jours de vacances de l'école Topalian:

Mercredi	24/10/2012
Noël	17/12/2012 au 8/01/2013
Mercredi	13/02/2013
Pâques	3/04/2013
Mercredi	1/05/2013
Dimanche	23/06/2013 Fête de fin d'année scolaire - Vacances
Mercredi	11/09/2013 La rentrée

Date à retenir

La fête de St. Hagop
 aura lieu le dimanche,
 16 décembre 2012
 à 13h

Tous les enfants de la
 communauté y sont
 cordialement invités,
 pour accueillir
 le père Noël.

U.A.S.

Ջոնիգերանիայ Միություն Union Arménienne de Suisse

RECOLTE DE FONDS POUR LES ARMÉNIENS DE SYRIE

Le 20 septembre, le Centre Arménien de Troinex recevait le politologue Vicken Cheterian dans le cadre d'une soirée de récolte de fonds pour venir en aide aux Arméniens de Syrie. Le conférencier a présenté, en bilingue – impressionnante performance –, la violente crise interne qui se déroule en Syrie depuis maintenant plus d'une année et demie, et la situation des Arméniens au sein de ce conflit.

Nous avons eu le plaisir d'accueillir une cinquantaine de personnes qui ont animé un vif débat. La soirée ainsi que la discussion s'est poursuivie autour d'un apéritif permettant un échange plus riche.

A ce jour, nous sommes heureux de constater la générosité dont vous avez fait preuve et vous remercions vivement pour vos dons qui s'élèvent à plus de CHF 8'000.-. Joignez-vous encore à cette initiative collective, organisée par : UAS, Artzakank, Chorale Arax, Vayreni Portz, Association de secours arménienne en Suisse H.O.M, Armenische Schul und Familienverein, UGAB (branche suisse).

Vous avez toujours la possibilité de soutenir notre action en envoyant vos dons à : l'Union de Banques Suisses, Genève, IBAN : CH11 0024 0240 9030 22JY D Mention « ACTION ARMÉNIENS DE SYRIE »

SOIREE FESTIVE AVEC BARTEV GARYAN

Pour la fête de l'Indépendance de la République d'Arménie, l'UAS vous a convié le 29 septembre à une soirée festive dans la magnifique salle communale de Troinex. Un délicieux dîner oriental a été servi, accompagné de musique arménienne interprétée en live par Bartev Garyan, venu tout droit de Bolis.

Bartev Garyan a su créer une atmosphère arménienne qui a enthousiasmé les cent-cinquante personnes présentes. Petits et grands ont pu danser et s'amuser dans une ambiance réjouissante. Les invités ont quitté la soirée avec sourire et bons souvenirs.

Nous tenons à remercier nos fidèles amis toujours présents pour nous soutenir et nous aider dans l'organisation de nos manifestations.

Votre comité

Nouvelle provocation négationniste

La Turquie a organisé mardi 18 septembre une conférence à la résidence de l'ambassadeur turc à Berne où elle a invité non seulement des conseillers nationaux, mais aussi l'historien américain négationniste Justin McCarthy, qui avait témoigné, il y a 5 ans, au procès du leader politique turc Dogu Perincek en faveur des thèses turques.

Selon la Radio Suisse DRS les dirigeants du Groupe parlementaire d'amitié Suisse-Turquie auraient participé à cette réunion.

«Quand quelqu'un vous invite, alors vous ne pouvez pas déterminer la carte des menus. Cependant l'hôte doit savoir que nous ne mangeons pas tout» avait expliqué Andreas Gross, co-président du groupe d'amitié (SP), pointant ainsi la propagande négationniste.

«Nous nous sommes prémunis en indiquant que nous ne voulions aucune provocation. Cela nous a été aussi assuré» a déclaré Alex von Graffenried, président du groupe parlementaire Suisse-Turquie. L'ambassade de Turquie avait souligné à la Radio Suisse DRS, qu'aucun droit suisse ne serait violé.

Cette attitude a été critiquée par le président du groupe parlementaire d'amitié Suisse-Arménie Ueli Leuenberger : «Je pense que les dirigeants du groupe parlementaire Suisse-Turquie agissent totalement de façon irresponsable» a-t-il déclaré. Il craignait que la présence d'Alex Von Graffenried et d'Andreas Gross ne soit exploitée par la partie turque.

L'historien suisse spécialiste du génocide arménien, Hans-Lukas Kieser, a annulé la rencontre avec Justin McCarthy : «L'attitude correct est de ne pas répondre à cette invitation de l'ambassade qui profite de son extraterritorialité pour mettre en difficulté la loi pénale suisse».

Source : armenews

Լոյս Տեսած Է «Աստղագիտութիւն Դպրոցներու Համար» Խտասկաւառակը

Հայկական աստղագիտական ընկերութեան (ՀԱԸ) նախաձեռնած աստղագետներու՝ Հանրապետութեան դպրոցներ կատարուող այցելութիւններու եւ աստղագիտական դասախօսութիւններու իրականացման համար պատրաստած եւ թողարկած է «Աստղագիտութիւն դպրոցներու համար» DVD խտասկաւառակ: Այս մասին կը հաղորդէ «Արմէնփրես»-ը՝ վկայակոչելով Հայկական աստղագիտական ընկերութիւնը: Խտասկաւառակը Հայաստանի դպրոցներու աստղագիտութեան ծրագիրներուն համար անհրաժեշտ նիւթերու հաւաքածու է: Հոն տեղ գտած են թուայնացուած տարբերակով 38 դասագիրքեր, խնդրագիրքեր, հանրագիտարաններ, տեղեկատուներ եւ այլ գիրքեր, ինչպէս նաեւ ամերիկեան «Աստղագիտութիւնը այսօր» միջնորդ դասագիրքը, աստղագիտական վարժութիւններ, աստղագիտական համակարգչային 16 հանրամատչելի ծրագիրներ:

Խտասկաւառակին մէջ ներառուած են նաեւ 1000-ի չափ լուսանկարներ, շարք մը շարժանկարներ, Բիւրականի աստղադիտարանին վերաբերեալ նիւթեր,

Լոյս է տեսել Վարդուհի Խաչատրեանի և դաշնակահար Հայկ Մելիքեանի «Աւետ Մարիա» ձայնասկաւառակը

Օրերս լոյս է տեսել շուեյցարաբնակ երգչուհի Վարդուհի Խաչատրեանի և դաշնակահար Հայկ Մելիքեանի «Աւետ Մարիա» ձայնասկաւառակը:

Այս տարի յուլիսին Վարդուհի Խաչատրեանը յատուկ երևան էր ժամանել, ձայնագրութիւններն իրականացնելու համար: «ԱՎԵՏՄԱ» հայ-շուեյցարական կազմակերպութեան կողմից վերջերս թողարկուած ձայնասկաւառակը AVE MARIA 2012 նախագծի ամփոփիչ փուլն է, որտեղ բացի հանրայայտ «Աւետ Մարիա»-ներից, որոնք հեղինակել են Շուբերտը, Բախ-Գունտն և այլ հռչակաւոր երգահաններ, նաև տեղ է գտել հայ երգահան Արմենուհի Կարապետեանի համանուն ստեղծագործութիւնը՝ գրուած բանաստեղծ Սոկրատ Խանեանի համանուն բանաստեղծութեան հիման վրայ: Աշխարհի տարբեր երկրներից ստանալով բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ, երաժիշտները կանգ են առել հեւց Ա.Կարապետեանի ստեղծագործութեան վրայ:

«Կարծում ենք, որ Արմենուհի Կարապետեանն իր ստեղծագործութեան մէջ կարողացաւ առաւել հմուտ և կրթորէն ներկայացնել պարտադիր մրցութային բանաստեղծութեան իմաստն ու կերպարը: Մենք շատ ուրախ և հպարտ ենք, որ «Աւետ Մարիա» նախագիծը հնարաւորութիւն տուեց նաև հայ երգահաններին դիմելու այս երգածնին, և այժմ, մեր համատեղ ձայնասկաւառակում ընդգրկուած հանրայայտ երգահանների «Աւետ Մարիա»-ների շարքում է նաև հայ երգահանի ստեղծագործութիւնը»- ասում է Վարդուհի Խաչատրեանը:

Ստեղծագործութեան առաջին ներկայացումը տեղի է ունեցել ապրիլի 29-ին՝ ժնևի Auditoire de Calvin սրահում՝ Վարդուհի Խաչատրեանի և Հայկ Մելիքեանի կատարմամբ, այնուհետև երաժիշտների գարնանային համերգաշրջանում հնչել է եւրոպական մի շարք երկրներում:

(Panarmenian.net)

խոշորագոյն գիտնական Վիթթոր Համբարձումեանի կողմէ եւ անոր մասին գրուած 14 գիրքեր, լուսանկարներ, անոր եւ Բիւրականի աստղադիտարանին մասին շարժանկարներ, 20 հայ աստղագետներու կենսագրականներ, ինչպէս նաեւ «Տիեզերքի եռաչափ առլաս» կոչուող հանրամատչելի CD խտասկաւառակը: DVD խտասկաւառակը կրնայ օգտագործուիլ ուսումնական եւ հանրամատչելի կատարելներով, պիտի տրամադրուի դպրոցներուն՝ յետագայ ազատ բազմացման եւ տարածման համար: Ան կրնայ նախադէպ դառնալ այլ առարկաներու գծով նման խտասկաւառակներ պատրաստելու համար:

Diplomatie parlementaire

Voyage en Arménie et au Haut-Karabagh du Groupe d'amitié Suisse-Arménie

par Sarkis Shahinian¹

Le dernier voyage du Groupe parlementaire Suisse-Arménie en Arménie et au Haut-Karabagh s'est déroulé début octobre 2012 dans un contexte diplomatique assez délicat. Le Département fédéral des affaires étrangères (DFAE) était quelque peu mal à l'aise face à la volonté de sept parlementaires suisses de se rendre en Arménie et en particulier à Stépanakert dans un contexte politique où la Suisse va prendre la tête de l'OSCE à partir du 1er janvier 2013.

En effet, après l'échec des protocoles de Zurich et de part son expérience du dossier, la Suisse à l'intention de relancer son activité diplomatique en tant que médiateur et de jouer un rôle important sur l'échiquier du Caucase du Sud. D'autre part, ce n'est un secret pour personne que Bakou est en train d'investir massivement en Suisse (voir: achat d'Esso Suisse par la compagnie pétrolière d'Etat azérie SOCAR). Selon le DFAE, un voyage de parlementaires suisses au Haut-Karabagh risquait de créer un déséquilibre dans les relations trilatérales. Cependant, les députés attendaient ce voyage depuis quatre ans afin de pouvoir se rendre personnellement sur cette terre et de s'informer sur la réalité vécue par la population locale. Une population vivant chaque jour sous la menace de l'Azerbaïdjan qui pendant ces neuf dernières années a multiplié par vingt son budget de défense atteignant 3,7 milliards de dollars en 2012.

Pour ces raisons, le voyage a nécessité une longue préparation qui en a toutefois déterminé son plein succès puisque les participants ont été ravis par la qualité et l'intensité du programme. Ils ont été amenés en huit jours à rencontrer nombre de personnalités politiques et de chefs d'entreprise, à approcher la vie politique des deux Etats, celui de l'Arménie et celui de Haut-Karabagh, à contempler la beauté du territoire, la richesse de l'architecture - médiévale et moderne - la culture de ce peuple, ainsi que d'appréhender les grandes questions de nature politique, énergétique et sociale. Les deux coprésidents du Groupe parlementaire, les Conseillers nationaux MM. Ueli Leuenberger et Dominique de Buman, étaient accompagnés par leurs collègues Mme Susanne Leutenegger Oberholzer (PS, Bâle Campagne), M. Hans-Jürg Fehr (Conseiller national PS, Shaffhouse), M. Christian van Singer (Les Verts, Vaud), le conseiller aux Etats genevois M. Robert Cramer (les Verts, Genève) ainsi que l'ancien Conseiller national M. Josef Zisyadis (POP, Vaud).

Après avoir franchi l'Ararat, le premier jour a commencé par une visite aux monastères de Noravank et de Tatev, avec un intermezzo au complexe astronomique mégalithique de Karahoungé. Les députés suisses ont été touchés par la beauté de la gorge de Tatev qu'ils ont pu admirer depuis le téléphérique le plus long du monde (5,7 km) bâti par l'entreprise suisse Garaventa mandatée par les autorités arméniennes après le premier voyage de

Rencontre à l'Assemblée nationale du Haut-Karabagh (de g.à d.) Sarkis Shahinian, Josef Zisyadis, Kamo Barseghian (chef du Groupe du Parti Dachnak), Susanne Leutenegger Oberholzer, Ashot Ghoullyan, Dominique de Buman, Hans-Jürg Fehr, Robert Cramer, Christian van Singer, Romela Dadayan (Groupe Patrie libre) et Jeanna Galstyan (députée)
(photo de Ueli Leuenberger)

notre groupe en automne 2008. Cette visite a donné l'occasion d'entrer en contact avec les jeunes cadres de la Fondation nationale pour la compétitivité et de se rendre compte de leur professionnalisme. Le projet de développement touristique géré par cette Fondation englobe le monastère, le téléphérique ainsi que les services de restauration.

La ville magique de Goris - avec ses coulisses naturelles nous rappelant Césarée de Cappadoce - a été la dernière étape avant d'entamer le voyage très attendu de trois jours dans le Haut-Karabagh.

La visite a débuté à Shoushi avec la présentation détaillée par M. Michel Tancrez - un Français acquis à la cause du Haut-Karabagh depuis une vingtaine d'années - d'un projet très ambitieux financé par le Fond panarménien de France visant à la création du premier lycée professionnel de la jeune République dans le domaine du bâtiment. Cette visite a été suivie par une entrevue avec le Général Arkady Ter Tatevossian, héros de la guerre du Karabagh et chef de l'Opération «Mariage dans les montagnes» menée lors du 7 et 8 mai 1992 qui avait conduit à la conquête de la deuxième ville de l'Artsakh permettant ainsi la libération de tout le territoire. À l'aide d'une maquette et du plan opérationnel original, le Général a expliqué les étapes fondamentales de la préparation et de l'attaque. La rencontre avec l'Archevêque Mgr. Pargév Martirosian, qui a été également une référence de poids pendant la guerre, devait profondément marquer les participants qui ont été informés sur les activités du diocèse dans plusieurs domaines (surtout en ce qui concerne le travail avec les jeunes). Dès le premier jour de la visite, il a été clair que cette population entendait garantir sa propre existence sur un territoire qui ne pourra plus jamais appartenir à l'Azerbaïdjan. Cet Etat a en effet suffisamment démontré son incapacité à gérer ce territoire. Nous en voulons pour preuve la destruction sauvage des Khatchkars >>>

¹ Secrétaire général du Groupe parlementaire Suisse-Arménie

Diplomatie parlementaire

Voyage en Arménie et au Haut-Karabagh du Groupe d'amitié Suisse-Arménie (suite)

»»» de Jougha (au Nakhitchévan en 2005) et la libération de Ramil Safarov, l'assassin du lieutenant arménien Gourgen Margarian. Les contacts avec les plus hautes autorités du monde politique et notamment avec le Président M. Bako Sahakian, le Gouvernement dans sa totalité, le Président du Parlement M. Ashot Ghoulyan, les chefs de groupe des partis politiques représentés à l'Assemblée nationale, ont permis aux parlementaires suisses de se rendre compte personnellement des problèmes relevant de la sécurité de la population.

La visite du lac artificiel de Sarsang dans la région de Martakert (qui a lui seul produit la moitié des besoins énergétiques de l'Artsakh) et de la société minière *Base Metals* (qui embauche plus de 1'200 personnes avec une augmentation attendue de mille personnes d'ici à 2014) a montré aux députés les défis que l'Artsakh devra affronter, notamment en matière de production énergétique durable. Cette production ne comprend pas pour le moment l'énergie solaire qui représente pourtant un potentiel de développement énorme pour toute la région. Lors de la visite à l'école des Beaux-Arts, dédiée à Charles Aznavour, et à l'Université d'Etat à Stepanakert, la délégation suisse a vécu l'enthousiasme des élèves et de leurs enseignants.

À Erevan, la délégation a été reçue encore une fois au plus haut niveau à commencer par le Premier Ministre M. Tigrane Sargsyan. Pendant cette première visite à laquelle assistait aussi l'Ambassadeur de Suisse, M. Konstantin Obolensky, notre délégation a été surprise par le "franc parler" du Chef du Gouvernement qui a exposé des thèmes très délicats, tels que la lutte – encore insuffisante – contre la corruption, le grave problème de l'exode de la population, la politique énergétique ainsi que les difficultés importantes liées au développement touristique causées par la faiblesse des liaisons aériennes.

Au cours d'un long entretien avec le Président de la République, M. Serj Sargsyan, la délégation a eu l'occasion de discuter, entre autres, de la transparence des prochaines élections présidentielles et à nouveau de la lutte contre la corruption. Les entrevues avec les représentants de la société civile, tels que les jeunes de l'Institut pour la démocratie et les droits de l'Homme, le Mouvement Sardarapat, l'Ombudsman d'Arménie (M. Karen Andreasyan), la coalition de l'opposition parlementaire, le Congrès National Arménien, ainsi que la Fondation Civilitas (dirigée par l'ancien Ministre des Affaires étrangères, M. Vartan Oskanian) ont permis à la délégation d'obtenir un aperçu assez large de la réalité du Pays.

Outre les dangers écologiques représentés par la planification de la nouvelle centrale nucléaire et les établissements miniers de Téghout (Région de Lori) et de Kadjaran (Sud du pays), le sujet le plus sensible a porté sur la question de la séparation des pouvoirs qui n'est pas appliquée. L'indépendance du pouvoir

judiciaire vis-à-vis du pouvoir politique n'est en effet pas mise en œuvre. Cette question suscite le découragement de la population et en particulier des jeunes qui quittent massivement le pays.

La rencontre entre les députés arméniens et leurs homologues suisses a été très importante. M. Ara Babloyan, ex-ministre de la santé pendant les premières années de l'indépendance et président du Groupe parlementaire Arménie-Suisse, a largement contribué à l'établissement de ce contact parlementaire.

Au cours des rencontres avec le Président de l'Assemblée nationale, M. Hovik Abrahamian, avec le Ministre des Affaires étrangères, M. Edouard Nalbandian, mais aussi lors de plusieurs échanges informels, les parlementaires suisses ont eu l'occasion de rappeler l'agressivité diplomatique de l'Azerbaïdjan à l'endroit du Parlement suisse. Dans cette perspective, le Ministre a été expressément invité à renforcer l'activité diplomatique de l'Arménie à Berne.

La visite au mémorial de Tsitsernakaberd a été lourde de sens lorsque la délégation a déposé une gerbe à la flamme éternelle en hommage aux victimes du génocide de 1915. Après une visite au musée, les députés ont laissé un témoignage écrit dans le cahier d'honneur. Par la suite, les députés ont eu l'occasion de visiter l'Ambassade suisse à Erevan, inaugurée l'année dernière, où ils ont pu prendre connaissance des projets soutenus par la Direction pour le Développement et la Coopération (DDC). Ils ont aussi eu l'occasion de faire un tour d'horizon sur les rapports actuels entre la diplomatie suisse et arménienne avec l'Ambassadeur suisse.

Après s'être rendu au village de Proshian, à la périphérie Nord-Ouest d'Erevan, pour visiter une clinique ambulatoire financée par la Fondation Suisse (Schaffhouse), le Groupe parlementaire a conclu son voyage en visitant un projet soutenu par la DDC concernant les structures de premier secours en cas de catastrophe et en allant au Saint Siège d'Etchmiadzin où il a été accueilli par ART-Project, un service du Catholicosat arménien qui s'occupe d'initiatives visant au dialogue entre les sociétés civiles de l'Arménie et de l'Azerbaïdjan.

Ce voyage a eu un grand retentissement médiatique au Haut-Karabagh, en Arménie ainsi qu'en Suisse. Au Parlement arménien, les responsables des deux Groupes parlementaires ont tenu une conférence de presse conjointe le vendredi 5 octobre. Celle-ci a permis d'expliquer le but du voyage et les impressions recueillies. Les députés suisses ont déploré l'absence des médias représentant l'opposition ce qui a été ressenti comme une occasion perdue d'échanger aussi sur les points critiques relevés pendant ce voyage qui restera indubitablement mémorable.

ԾԱՌԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՄՈՒԼԸ ԶԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ

Կըսեն՝ ծառ տնկողին կեանքը երկար է: Իսկ գիտե՞ք, որ ծառերը Հայաստանի մեջ հին են ի վեր պաշտամունքային նշանակություն ունեցած են:

Այսպես, մեր խաչքարերուն, գորգերուն մանրանկարներուն, տաճարներու պատերուն յաճախ կը հանդիպինք կենաց ծառի պատկերին, որ կը խորհրդանշէ յաւերժությունը:

իր դերը ունեցած է: 11-րդ դարուն բանի մը վանականներ կ'որոշեն Աղստեփ հովիտին մեջ վանք մը կառուցել: Անոնք կը շրջին ձորահովիտին գիւղերը կը գտնեն ամենն աշխատասեր հողագործը եւ անկէ կը խնդրեն, որ ինք որոշէ վանքին տեղը: Հողագործը վանականներուն հետ կը շրջի, տեղ մը կանգ կ'առնէ, գրպանէն ընկոյզ մը կը հանէ եւ կը թաղէ հողին մեջ: Շատ չանցած՝ այդ տեղը ընկոյզը

Ծառերուն նուիրուած ծեսեր այլ ունեցած ենք, զորս պահպանուած են մինչեւ օրս՝ Ծառազարդարը: Գարնան հայկական շատ մը գիւղերու մեջ տարածուած էր եկեղեցին ուռենիի դալար ճիւղեր օրհնելու սովորությունը: Մարդիկ յետոյ այդ ճիւղերը տուն կը տանէին, կը հաստատէին բարձր տեղ մը, որ մնայ մինչեւ յաջորդ տարի:

Նախքան Չատիկը, չորեքշաբթի գիշերը՝ այգի ունեցողները կ'առնէին կացինները եւ այգի մտնելով՝ 3 անգամ կը զարնէին պտղատու ծառերուն բուններուն՝ ըսելով. «Դուող պիտի տաս՝ տո՛ւր, թէ չէ կը կտրեմ քեզ»: Կը հաւատային, թէ այսպիսով ծառերն աւելի բերքատու կը դառնան:

ՀԱՅԵՆԻ

Հայերը սիրած են հացենին, որմէ բաղդրահամ նիւթ մը կը ստանային: Առատ եւ բաղդրահամ հիւթ կու տային յատկապէս Տարօնի՝ Մշոյ դաշտին եւ Սասունի մեջ աճող հացենիները: Տարօնի մեջ Արածանի գետի ափին գոյություն ունեցած է հացենիի պուրակ, որ կոչուած է «հայոց դրախտ»...»

ՍՕՍԻ

Սօսեաց անտառի սօսիները համարուած էին ապագայի գուշակներ: Հայ մոգերը կը փսփսային այս ծառերուն հետ՝ կանխատեսելու համար գալիք իրադարձությունները: Այս ծառի անունէն յառաջացած են Սօսի, Սօս, Սօսեմ կանացի անունները:

Գողթնի սօսին 2200 տարեկան է: Անոր փչակին մեջ տեղացիները թէյ կը խմեն:

Ժամանակ մը Իջեւանի Այգեհովիտ գիւղին մօտ 750 տարեկան սօսի մը կար, բարձր, մեծ փչակով: Անոր տակէն աղբիւր կը բխէր, իսկ փչակին մեջ հաց կը ղնէին, որմէ կ'օգտուէին ճամբորդները, շինականները: Տեսական օրերուն ծառի ստուերին տակ կը հիւրասիրէին բոլոր անցորդները եւ ծառը կը կոչուէր «Հիւրասեր սօսի»: Դժբախտաբար ծառը կայծակահար եղած է:

Ծառ զարդարելու աւանդությունը հայերուն մօտ հազարամեակներու պատմություն ունի: Անիկա մեզի հասած է Թորգոմ Նահապետէն, որ Հայկ Նահապետին հայրն էր: Թորգոմագուները, իրենց պապին օրինակով, Նոր տարուան օրերուն, հող ու արմատով այգիէն տուն կը բերէին տարբեր ծառեր՝ խնձորենի, բայենի, դեղձենի... զանոնք կը զարդարէին եւ տօներէն ետք կրկին կը տանէին ու կը տնկէին այգիին մեջ:

ԸՆԿՈՒՉԵՆԻ

Հաղարծին վանքը կառուցելու ժամանակ ընկուզենին

շիւ մը կու տայ, զոր վանականները աղարծի, այսինքն մատղաշ կ'անուանեն: Հոն այլ կը կառուցուի վանքը, որ ընկուզենիին անունով կը կոչուի Աղարծին, ապա՝ Հաղարծին:

ԹԹԵՆԻ

Թթենիի հայրենիքը Չինաստանն է, սակայն ծառը շատ տարածուած է Նաեւ Հայաստանի մեջ: Շատ հին սովորութեան համաձայն, թուրքի ծառ ունեցողը իր բերքը մատաղի պէս կը բաժնէ դրացիներուն:

ՎԱՐՆԻ

Շատախի մեջ պաշտամունքային նշանակություն ունեցած են կաղնիները: Սուրբ համարուող այս ծառերուն տակ դրուած իրերը ուրիշը ձեռք տալու իրաւունք չունէր: Սովորաբար այս ծառերուն տակ կը գետնդէին ամանեղէն, զէնքեր, կահ-կարասի, զարդեր...

Ակնաղբիւր գիւղին մեջ Վարդան Մամիկոնեանի տնկած կաղնիի ծառը՝ «Վարդանի ծառը» 1500 տարեկան հսկան սրբատեղի դարձած էր, բայց դժբախտաբար ուխտաւորներու վառած մոմերու հրդեհէն ծառը կ'այրի...

ԲԱՐՏԻ

Հայերուն համար պաշտելի ծառ է Նաեւ բարտին: Այս ծառը պատկերուած է արքայական սաղաւարտներուն, գօտիներուն վրայ եւ կը խորհրդանշէ ժողովուրդի անկոտորում կամքը:

Ծանօթ էք Համօ Սահեանի «Նայիրեան դալար բարտի» բանաստեղծութեան... Արարատ լեռը կամ Հայաստանը պատկերող նկարներուն մեջ յաճախ կը հանդիպինք բարտիներու, որոնց սլացիկ ու խրոխտ կեցուածքը շատ կը նմանի մեր ժողովուրդին բնաւորութեան:

ԾԻՐԱՆԵՆԻ

Բնիկ հայկական ծառ է ծիրանենին: Հայաստանն է ծիրանենիի հայրենիքը:»

Աւանդութեան համաձայն, երբ Նոյ Նահապետը իր տապանով կեցաւ Արարատի գագաթին՝ տապանի ճեղքէն ծիրանի կորիզ մը ինկեր է լերան վրայ եւ այդ տեղը ծառ բուսեր է:

Գառնիի պեղումներուն ժամանակ յայտնաբերուեր են 6 հազար տարուան հնութիւն ունեցող ծիրանի կորիզներ: Ծիրանը «Արմանու» անունով ծանօթ եղած է: Հռոմեացի զօրավար Լուկուլլոս Ն. Զ. 1-ին դարուն ծիրանենին Հայաստանէն Յունաստան եւ Հռոմ տարած է, ուր անիկա կոչուեր է «պրունուս արմենիկուս», այսինքն՝ հայկական սալոր:

(ԱՇՂԱԿ)